ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI

15

EURİPİDES

Helena

Türkçesi
Yılmaz Onay

Mitos Boyut

TİYATRO / OYUN DİZİSİ 483

EURİPİDES / HELENA

Bu kitaptaki oyunun
Fikir ve Sanat Eserleri Yasasından
ve yasalardan kaynaklanan tüm hakları
çevirmenine aittir.
Yayınlanan oyunların sahnelenmesi,
oynanması, herhangi bir amaçla
eserlerden yararlanılması ancak
eser sahibinin iznine bağlı olduğundan,
bu eserden yararlanacak
kişi veya kurumlarla, kuruluşların
çevirmenin temsilcisi olan Yayınevimize
başvurmaları zorunludur.

Çevirinin Türkiye Yayın Hakları:
Copyright © TEM Yapım Yayıncılık Ltd., 2013

Mitos-Boyut Tiyatro Yayınları
Oyun Dizisi 483
Euripides / Helena
1. Basım: 2013

Baskı: Yeni Güven Matb.-Topkapı-İstanbul; Tel 212. 567 69 20
Davutpaşa Cad. Güven Sanayi Çarşısı C Blok No. 210

Mitos-Boyut Yayınları
TEM Yapım Yayıncılık Ltd. Şti.
Osmanlı Sokak 18/12. Osmanlı İş Merkezi-Taksim-Beyoğlu, 34437 İST.
Tel: 212. 249 87 37-38; Fax: 212. 249 02 18
E.posta: mitosboyut@gmail.com
web: www.mitosboyut.com.tr

Mitos-Boyut • OYUN DİZİSİ 483

EURİPİDES

HELENA

Türkçesi
Yılmaz Onay

Mitos Boyut

İÇİNDEKİLER

Çevirmenin Önsözü / Yılmaz Onay, ... 5

Helena,... 25

Açıklamalar, ... 91

ÇEVİRMENİN ÖNSÖZÜ

Euripides, genel olarak hem kendi döneminde hem de ölümünden sonra, bir yandan rahatsızlık duyulan ama öbür yandan bir o kadar önem verilen bir yazar olmuştur. Onun *Helena* eseri özellikle bu yönden çok ilginç boyutlar içermektedir. Bu bakımdan, önce genel duruma bir göz atmakta yarar olacaktır.

Yunanlılarda Euripides Sancısı

Joachim Latacz, "*Antik Yunan Tragedyaları*?[1] eserinde konuyu enine boyuna işlemiş. Oradan yer yer alıntılar yaparak söz konusu sancıyı nedenleriyle tanıyalım ve böylece kendisinin de istediği gibi yargıyı size bırakabilelim.

"**Euripides**, MÖ 455 ile 406 yılları arasında 22 kez Dionüsos Tiyatrosu'nda sahnelenmiş ama yalnızca 4 kez birincilik ödülü almıştır. Öte yandan Attikalı tragedya yazarlarından hiçbiri Atina'da Euripides kadar insanları meşgul etmemiştir (özellikle çağdaşı **Aristofanes**'in komedyalarında görünür bu; öyle ki onun sataşmasından kurtulduğu eser yok gibidir, hatta bize ulaşan *Thesmoforiazusai* ya da *Kurbağalar* gibi kimi eserlerinde Euripides başroldedir. Bu yazara ve eserine gösterilen ilgi, ölümünden sonra daha da artmıştır: **Homeros** yanında, günümüz Avrupa edebiyatına en güçlü ve sürekli etki yapan Yunan yazarı herhalde Euripides'tir. Daha M.Ö. 4. yy'da Yunanistan'ın en çok oynanan sahne yazarı olmasının ardından, ayrıca kendinden sonraki drama'yı, tragedya olsun komedya olsun, derinden etkilemiş, hatta belirlemiştir. **Menandros**'ta ve onu izleyen **Plautus** ile **Terentius**'ta, özellikle dramatik teknik ve karakter gösterimi açısından Euripides'in güçlü belirleyiciliği vardır. Kaldı ki Roma'nın tragedyası da, **Seneca**'ya dek kendine örnek olarak Euripides'i almıştır. Sonradan Rönesans'ta ilk Yunan yazarları yayınlandığında Euripides en öncekiler arasında geliyordu: 1488'de Floransa'da ilk Homeros yayınlandı, daha altı yıl geçmişti ki 1494'te de yine Floransa'da ilk Euripides yayınlandı ve 1501'de Erasmus von Rotterdam, Euripides'i Latinceye çevirdi. Benzer şekilde yeni çağ dramatiği üzerinde de Euripides'in etkisi derindir: Kahramanlıkla hiç ilgisi olmayan sinirli, psikolojide olağanüstü duyarlı, dünyaya (ve sanata)

yönelik kuşku ve çaresizlik nedeniyle çoğu kez acımasız derecede ironik olan bu yazarda, **Strindberg** veya **Ibsen** çevresinden kendini bulmuş yazar az değildir.

Buna karşılık uzman filoloji alanında Euripides'in öyle yüksek değerlendirilmesi uzun süre kabul görmedi (bu, hiç de beklenmedik değildir). 1800'lerde önce Sofokles'in öne çıkarılması başladı, epey sonra, bizim yüzyılımızın (20. yy. Y.O.) başlarında a r k a i k olana hayranlıkla birlikte, Aiskhülos da öne çıktı. Schlegel, Nietzsche, Bruckhardt, Euripides'i her şeyden önce sinirli sıçramalılık ve denge eksikliği ile, içerikte de maneviyat ve ahlak aykırılığı ile suçlayarak pek değersiz buluyorlardı. Bu olumsuz değer yargısı, günümüzde pek paylaşılmaz, ama yine de derinden derine etkisini sürdürmektedir. Estetik açıdan ise, görüleceği gibi, her çeşit takdirden zorunlu olarak hiç yoksun kalmaz. Son olarak bütün bunlar kuşkusuz bireysel tercihlerdir (bu tercihler de çoğu kez Aiskhülos ve Sofokles'ten edinilmiş tragedya kavramının otomatik olarak Euripides'e de taşınmasından kaynaklanıyor ki bu, daha onun çağdaşlarında bile vardı).

Bu çelişkili arka planla birlikte, aşağıda kendimizin yargıya varmamızı destekleyecek olabildiğince çok karakteristik özelliklerini derlemeye çalışacağız.

Bu amaçla 18 oyunun hepsini aynı özenle incelemek, bir 'giriş' kitabında olanaksız. Bir orta yol bulmamız gerek: 18 oyun, üç tip sınıfı içinde düzenlenecek, her bir oyunun içeriği kısaca özetlenecek, her grubun temsilcisi niteliğindeki oyun daha yakından incelenecektir. Bu, üçe ayırıp gruplamanın, öznel bir ön yargı olması kaçınılmaz oluyor; buna karşılık, böyle incelemenin, yaygın olan, tek tek kronolojik sıra ile incelemeden daha iyi yanlarının olabildiği herhalde görülecektir."

Burada yazarın yaşam öyküsüne giren Latacz, onun yazarlığındaki farkların nedenlerini ve niteliklerini irdelemiş:

"1 – Y a ş a m Ö y k ü s ü

Euripides de Atina'lıdır. Ama kendi memleketi olan kente karşı yaşamı boyunca kendinden önceki iki büyük yazardan çok farklı bir tutum içinde olmuştur. Aiskhülos ve Sofokles'in site toplumuna ne kadar bağlı oldukları görüldü ve tüm sahne

yaratılarının da dönemin site sorunlarını çözmeye nasıl canü gönülden katkıya adanmış olduğu, oyunlarındaki site ilişkisinin incelenmesiyle açıklığa kavuştu. Euripides'te ise böyle yoğun bir site bağlılığı yoktur. Ne bir resmi görev almıştır, ne de, göründüğü kadarıyla, döneminin entelektüel çevresi içinde özellikle aktif bir rol oynamıştır. Bu, askeri bir angajman üstlenmemiş olması ve ulusal kalıcılık kaygısı taşımaması ile ancak kısmen açıklanabilir (Salamis Savaşı yılı olan MÖ 480'de Aiskhülos 45 yaşında yetişkin bir erkek, Sofokles 15 yaşında bir gençti; Euripides ise en fazla 4 yaşındaydı ve savaş sonrası çocuğu olarak, tehlikenin uzaklaşmış olduğu ve Atina'nın, politik, askeri ve kültürel açıdan gücünün doruğuna eriştiği bir dönemde yetişti). Aiskhülos ve Sofokles, öncelikle yurttaştılar; sanatçılıkları ancak ondan sonra geliyordu (ve sanatlarını, içtenlikle, kentin politik kültürüne bir katkı olarak görmekteydiler). Oysa Euripides hiçbir zaman kendini öyle kendiliğinden toplumla özdeş göremedi. Topluma daha çok, sorunsal bir nesne olarak bakıyor ve ona, heyecanla, ama gittikçe artan bir düş kırıklığıyla, ezik ve karamsar gözle, eleştirel bir uzaklıkta duruyordu. Yaşamından bize ulaşan bilgiler içinde (çoğu değersiz dedikodular olmak üzere) ikisi, onun Atina'ya yönelik bu tümden farklı nitelikteki perspektifini, yeni bir yazar doğasından giderek açıklamaya çalışmakta: İlki, büyük oranda toplumdan uzakta Salamis Adasındaki bir mağarada denize bakarak yazmış olması, ikincisi de, büyük bir özel kitaplığa sahip bulunması.

Bu iki bilgi, tarihsel gerçeğe uyar ya da uymaz; ama oyunlarından edindiğimiz imaj ile çakışıyor: Euripides, fikirler dünyasında yaşamak ve ondan hareketle toplum üstüne yargılar verebilmek için kendini toplumdan çekmiş bir yalnız kişidir. Tam da kendi dönemindeki o çok boyutlu, dünyaya, tanrılara, insanlara ilişkin birbiriyle öylesine çelişen fikirler, yaşamı boyunca onu öylesine kuvvetle oraya buraya sürüklemiştir ki, belli bir norm için, Aiskhülos ve Sofokles gibi, açık ve kesin bir kararlılığa varamamıştır. Ölümüne dek, daha çok, son tahlilde, kararsız, tereddütlü, kuşkucu olarak kalmıştır. Oyunları, kopuk sıçramalarla tüm acılı huzursuzluğu yansıtır, ama bir entelektüelin tüm düşünsel çabasını ve zihinsel parçalanmasını da

yansıtır. Döneminin tüm büyük sorunlarıyla kendine işkence edercesine boğuşmuştur; nitekim o dönem, tüm eskiden kalanlara kuşkuyla bakan büyük aydınlanma (sofistik) yıllarıdır; ama çözüm bulamamıştır. Oyunlarının, Aiskhülos ve Sofokles'in tragedyaları karşısında öylesine olağanüstü ikilemli etki bırakması bu yüzdendir. Hemen tümü, o zamanki kendi seyircisini de boşlukta bırakıyordu, bugün bizi de öyle bırakıyor; yani, öbür iki tragedya yazarı gibi sarsılmış bir yücelme duygusu içinde değil, sinirli bir gerginlik içinde bırakıyor.

Marmor Parium'a göre Euripides MÖ 485/84'te doğdu, başka kaynaklara göre ise 480'de. Bir kesinleme yapamıyoruz ve ikisini de olanaklı görmek zorundayız. Hangisi olursa olsun, Euripides, Aiskhülos'tan kırk yaş, Sofokles'ten ise on-onbeş yaş daha küçüktü. Hızlı politik değişimlerin ve belirleyici mentalite kaymalarının yaşandığı bir dönemde onbeş yaş fark da çok sayılır. Euripides'in ana babası belli ki Salamis'te toprak sahibiymiş; yazarın doğum yeri de zaten Salamis'tedir. Eğitimi ve yetişmesi üstüne hemen hiçbir şey bilmiyoruz. Bir kehanet, babaya oğulun büyük yarışma zaferleri kazanacağını müjdelemiş. Bunun üzerine baba onu güreş yarışları için yetiştirmiş; kısa sürede bu kararın yanlışlığı ortaya çıkmış ve Euripides tragedyaya başlamış. Bu kurgu, ne kadar saçma olursa olsun, belki onun oyunlarına damgasını vuran yarışmalı temel çizgiyi yansıtıyordur. Oyunlarındaki uzlaşmasız çelişkilerle dolu keskin dilli söz düellolarını, boks ve güreş karşılaşmalarının yoğunluğu (ve belki vahşiliği ile) karşılaştırıyor da olabilir. Biyograf'lara göre Euripides'in sofistlerin öğrencisi sayılması, onun özellikle diyalog kurgularında görülen, sofistik argümantasyon tekniğine çok yönlü paralelliklere bakılınca şaşırtıcı olmaz, ama onun kuşağından bir Atinalı için (öğrencilik) olası değildir. Paralellikler, sofistik hareketin çağdaşı olan bir entelektüelde, dönemin eğilimlerine ister istemez katılma olarak açıklanabilir.

O yılların öncü düşünürleri olan, agnostisizm'in Protagoras'ı, Prodikos, Anaxagoras, elbet Sokrates ve diğerleri ile tanışıklık, Atina gibi küçük bir çevre içinde pekâlâ varsayılabilir. Perikles'le bir ilişki bilinmiyor: Sofokles gibi dönemin ilk yazarı ile Perikles gibi dönemin ilk devlet adamı arasındaki sıkı bağlılık

üstüne anlatılan o kadar çok şeyle karşılaştırıldığında, Euripides'in bu ilişkisizliği, çok ilgi çekicidir.

Belli ki Euripides, düşünmek, okumak ve yazmak dışında pek az başka şey yapmıştır. Aristofanes, *Kurbağalar*'ında ona "kitap kurdu" lakabını taktırmıştı ki, o zaman için onurlu bir lakaptan başka her şey demekti bu; gerçekten de Euripides, antik dönemin ('literat' anlamında) ilk edebiyatçısı sayılabilir. Özel yaşamına ilişkin yalnızca banal dedikoduları biliyoruz, ayrıntıda bizi ilgilendirecek şeyler değil, ama yönelim açısından bu yazar için daha başlangıçta edinilen imaj, biraz s e r b e s t t a v ı r l ı l ı k ve anti-burjuva bir p r o t e s t o c u tutum içermekte.

Oyunlarıyla Euripides, kendinden yaşlı öteki meslektaşlarına oranla çok daha az başarı kazanmıştır. 455'teki ilk çıkışından 406'daki ölümüne kadar geçen elli yıl içinde 22 kez Koro aldı, yani 88 oyun sahneledi; Pella Sarayında oynanan oyunları ve ölümünden sonra bir akrabasının sahneye getirdiği tetralogya'sını (*İfigenia Aulis'te* ve *Bakkhalar* ile birlikte) buna ekleyebiliriz. Bunların toplamı 90'ı geçiyor, ama az önce belirtildiği gibi, kendisi hayattayken ancak 4 kez, ölümünden sonra da bir kez birin-cilik ödülü aldı.Yarışmada bulunma sıklığı (hemen hemen her iki yılda bir) göz önüne alınırsa, seyircinin onun yaratıları karşısında oldukça mesafeli bir değerlendirme yaptığı sonucu çıkıyor; yaşamının son yıllarını Atina dışında geçirme kararında bu da etki yapmış olabilir. Atina'dan ne zaman ayrıldığı tam bilinmiyor.

Yaklaşık MÖ 408'de Pella'ya, Makedonya Kralı Arkhelaos'un sarayına gitti ve orada 406'da öldü. Ondan bir yıl sonra ölen Sofokles'in, ölüm haberi üzerine Dionüsialar'ın proagon'unda Koro'suyla matem giysileri içinde sahneye çıkıp seyircinin de gözlerini yaşarttığı hikâyesi, tarihsel olabilir."

Latacz, bundan sonra oyunların metinlerinin "bize ulaşma süreci"ni ve ardından da tamamı bize ulaşmayanların "fragmanları üstüne" bilgileri vermiş. 4. Bölüm olarak ise "Oyunların Çağıyla İlişkisi" üstünde durmuş ki orada Euripides'in yazarlığındaki özelikler kadar ona yapılan saldırıların niteliğindeki çok ilginç boyut da ortaya çıkmakta:

"4. Oyunların Çağıyla İlişkisi

Aiskhülos'ta ve Sofokles'te olduğu gibi Euripides'te de, oyunların, oynandığı çağla ilişkisi, Atina'daki Dionüsialar'da tragedya oyununun yaşam damarını teşkil eder. Bu olgu bir gerçek olarak Atina yurttaşlarının bilincindeydi; yoksa yazara asla onca zaman kamuoyunu etkileme şansı tanımazlardı: Euripides'e, 50 yıl boyunca (455-406) oyunlarını sunma olanağı verilmişti, bu süre, esas rakibi Sofokles'inkine yakındı (470-405), hatta Aiskhülos'unkinden de uzundu (499-455). Böylece yazarın sanatına bu yolla toplumu destekleme işlevi verilmiş oluyordu. Bu arada Euripides'in bu işlevi yerine getiriş tarzı, Aiskhülos ve Sofokles'ten farklı olarak hep tartışılmıştır. Onun bu türü işleyişine karşı çok güçlü tepki vardı. Bu tepki, Euripides'in kazandığı zaferlerin azlığında ifade bulduğu gibi salt dolaylı tepki olmakla kalmıyordu. Tersine Yunan yazarlık tarihinde bu, kendine özgü bir biçim ve sıklıkta, dolaysızca ve doğrudan da dile getiriliyordu: Sanatçı ve kişi olarak Euripides, yukarıda değinildiği gibi, kente en önemli kendini aklama organı olan Attika komedyası yoluyla hizmet etmekteydi. Komedya, kent yurttaşlarına, esas hedef tahtalarından biri olma işlevi görüyordu. Büyük çağdaşı Aristofanes'in bize ulaşan komedyalarında Euripides, sürekli alaya alınmakla ve sanatsal üslubu yüzünden adıyla sanıyla sürekli hücuma uğramakla kalmıyor (Aristofanes'in Oxford yayınında 54 tane böyle yer saptanmış), kendisi doğrudan oyun figürü haline de getiriliyordu (*Kurbağalar*'da ve *Akharneis*'te).

Euripides ile bu açık çatışma kuşkusuz kişisel bir çatışma olarak yanlış anlaşılmamalı; Attika demokrasisinde komedya, kontrol işlevleri üstlenmişti, bu çatışmanın doruğunu Aristofanes'in edebiyata ilişkin komedyası olan *Kurbağalar* teşkil eder. *Kurbağalar* komedyası, 5. yüzyıl tragedyasının geneline yönelik bir bilanço çıkarmaktadır: Tiyatro oyununun 150 yıldır sıkı bağlantılı bulunduğu, Büyük Dionüsialar'ın tanrısı Dionüsos bu oyunda, Atina'nın ölmüş tragedya yazarları içinden, Sparta ile savaşın 26. yılındaki genel değer yitimlerine ve iç çürümeye karşı kenti kurtarması belki mümkün olabilecek birini seçip yeryüzüne çıkarmak üzere şahsen yer altına iner:

1420 *(Yeraltı'nda Dionüsos, Aiskhülos'a ve Euripides'e:)*
İçinizden hangisi kenti kurtarmanın iyi bir çaresini biliyorsa, onu yukarı çıkarmayı düşünüyorum.

Bunun üzerine her iki tragedya yazarı, tasarladıkları kurtarma stratejisini kendilerine özgü tarzda sunduktan sonra Dionüsos kararını bildirir:

1471 DIONÜSOS
...Ben Aiskhülos'u seçiyorum.
EU Tanrının laneti herif, ne yapıyorsun sen?
DI Ben mi?
Aiskhülos'u seçiyorum. Başka türlü yapabilir miyim?
EU Bu yaptığın rezillikten sonra yüzüme nasıl bakıyorsun?
DI "Seyirci öyle görmüyorsa neden rezillik olsun?"

Tiyatro tanrısının yargısı, *Kurbağalar*'ın oynandığı yıl (MÖ 405) kuşkusuz geniş bir kamuoyunun (seyircinin) yargısını yansıtıyordu: Pers Savaşı'ndan beri en çetin ölüm kalım tehlikesi içinde bulunan (bir yıl sonra teslim olacak olan) kent için "iyi bir çare", geniş kitlenin görüşünce, en başta, açık, güçlü, imanlı, güvenilir ve vatansever bir lider kişiliği olan Aiskhülos'tadır; kuşkucu Euripides ise, öyle zamanlarda ve o amaçlar için uygun biri değildir! Ama bu, Euripides'in de, kendi tarzında kente hizmet etmediği anlamına gelmez! *Kurbağalar*'da Aiskhülos ona şu en başat soruyu sorduğunda:

1008 ..cevap ver bakalım: İnsanlar şaire
neden hayran olur, sebep ne?

Aristofanes, Euripides'e şu yanıtı verdirtiyor:

1009 Aklından dolayı ve yaptığı uyarıdan ve ülkelerimizde insanları daha iyi yaptığımız için!

Aiskhülos hemen verdiği yanıtta, Euripides'in gerçekte kendi söylediklerinin tam tersini yaptığını kanıtlayabileceğini söylediğinde, herhalde seyircinin büyük bölümünün ruhunu seslendiriyordu. Ama öte yanda seyircinin öbür kesimi de kuşkusuz aksi görüşteydi. Aristofanes'in iki yazarı tartıştırdığı uzun bölümde sık sık, özellikle de tartışmanın şu aşağıdaki gibi yerlerinde, seyirci elbette içtenlikle Euripides'i alkışlıyordu besbelli:

971 EURIPIDES

Böyle [akıllıca şeyler] düşünmeyi,
insanlara yenilik olarak getirdim ben -
tutarlı düşünceyi sanata sokarak,
dikkatle sınamayı da hatta, öyle ki şimdi herkes,
üstelik yetkinlikle, derinlemesine görebilir
her şeyi, özellikle de evi barkı
öncekinden daha iyi düzenlemeyi,
ve titizce sorgulamayı: "Şununla ilgili durum ne?"
"O nereye gitti acaba?" "Bunu kim aldı ki?"

Burada iki yazarın da kalitesinin ortaya çıktığı her komik çarpıtmada Aristofanes, belli açılardan Euripides'in de, kendince insanları "daha iyi"ye eriştirdiği iddiasında bulunabileceğini açıklığa kavuşturuyor (terim olarak bizim için de uyarı değeri taşıyan belli sözcüklerin seçimi bile bunu göstermekte: *logismos-lojik*'i ('mantık'ı) düşündürüyor, skepsis, *skopein* 'kuşku'yu, 'mikro-skopi'yi düşündürüyor, vb.). Ama elbet savaş yılı olan 405'te, mantık, kuşku, tutarlılık, keskin zekâ gibi bir Euripides entellektüelliğine, kesinlikle güçlü liderlikten ve kaba birlik duygusundan daha az ihtiyaç olduğu için, Attika tragedya yazarlarının derecelenmesi söz konusu olduğunda sıranın nasıl olacağından hiç kuşku duyulamaz:

1515 *(Yeni seçilmiş ve yeryüzüne çıkma hazırlığında Aiskhülos, yeraltı dünyasının kralı Pluton'a)*

Bu arada sen de
ver tacı Sofokles alsın, döndüğümde almam için
bana saklasın. Çünkü ona ikincilik
veririm ben tragedya sanatında!
Aman sakın, şu sapkın alçak,
şu yalancı, şu asalak, şu şaklaban [=Euripides],
–onu zorlasalar bile– benim tacıma
el uzatmaya kalkmasın!

Demek ki, Aiskhülos birinci, Sofokles ikinci oluyor: Euripides'e ancak üçüncülük kalıyor. Görece daha değersiz bulma, açıkça görülmekte. Ama bu asla diskalifiye etmek değildir. Öyle zanneden varsa, Aristofanes'in, yüzelli yıldır Atina hal-

kının önüne çıkan tragedya yazarlarının tümü içinden, aday olarak bile yalnızca bu üçünü seçmiş olduğunu göz önüne almalıdır! Dahası, Aristofanes'in bu oyununda tragedyanın, sanat biçimi ve tiyatro türü olarak bütünüyle nasıl onurlandırıldığını da düşünmelidir:

Atina tiyatrosunda, kişisel bileşim olarak aynı zamanda politik kararların da yetkilisi konumundaki oy sahibi yurttaşlar topluluğu önünde Atina kenti, kişileşmiş olarak en önemli kendini irdeleme organı komedya aracılığıyla tragedyayı, kendi varlığının birleştirici faktörü işleviyle resmen tanıma yöntemini uygular ve bu yolla tragedya türüne, güncel olaylarla edebiyatı dıştan ilişkilendirme olmaksızın, kentin ve tragedyanın karşılıklı çıkralar özdeşliği temelinde bir güncellik verir. Dolayısıyla, tragedyanın bir en güzel kent modeli getirme hakkını kendinde görmesi gibi, kentin de en iyi modelleyici olarak uygun gördüğü tragedya yazarını seçme hakkının olması, gayet doğaldır. Burada Aiskhülos en iyi seçilmiştir; Euripides sonuncu olmuştur. Ama böylesi kararlarda hep, ilgili toplumun o zamanki politik-manevi-düşünsel durumu (ve böylece de kendini tanımada eriştiği konum) etkili olduğu için, burada Aristofanes'in *Kurbağalar*'ında sonsuza dek gibi görünen sıralama gerçekte duruma bağlıdır kuşkusuz. Bu demektir ki: Euripides'in üçüncü olması, daha sonraki dönemlerde kesinlikle yanlış yargı olarak görülebilir.

Gerçekten de böyle oldu: Sadece birkaç yıl sonra, 4.yy'da, aynı Yunanlılar Euripides'i birinci yaptılar. Neden peki? Daha sonraki dönemde böyle yeniden değerlendirilmesi, yazarın kendi döneminin, henüz onun verimini ve amaçlarını gereği gibi değerlendirecek düzeyde olmadığını mı gösterir? Eğer öyle ise bunun anlamı şudur: Aiskhülos ve Sofokles'e kıyasla Euripides, pek çok çağdaşının gözünde ürkütücü bir şeyi temsil ediyordu. Neydi bu? Euripides'in tragedyaya getirdiği yenilikleri irdelememiz gerek".

Latacz, buradan sonra incelemesini alt bölümler olarak getiriyor ve Euripides'in tragedyaya getirdiği yenilikleri şöyle saptıyor:

"4.2 Euripides Tragedyasının Yenilikleri

Euripides, tragedyanın önüne yeni bir amaç koydu. Bu yeni amaç belirlenişini özgül anlamıyla açıkça kavramak, daha kendi çağdaşları için bile, eğer olanaksız değilse, en azından çok zordu (hatta ola ki, yazarın kendisi de amacını, belirgin biçimde niteleyememiş veya nitelemek istememiştir). Biçimdeki, tondaki ve yapıdaki birçok yenilemeye bakınca, **Aiskhülos** ve **Sofokles**'ten (ve dönemin tüm öteki yazarlarından) farklı bir çabanın varlığı açıkça hissediliyordu, ama bunun ne olduğunu ortaya çıkarma gücü yoktu. Bunun sonucu, gerilim ve yakınmacı bir sürekli alaya alma geliyordu (her ne kadar alay edenler son tahlilde kendileri bile bu yaptıklarını ciddiye almasa da). Böyle mırın kırın ederek istemeye istemeye kabullenmenin en sesli belgesi, **Aristofanes**'in **Euripides** tragedyasındaki yeni biçime ve düşünceye karşı *Kurbağalar*'ında açmış olduğu 'dava'ydı. Güldürüyle yabancılaştırılan bu tragedya analizine, dikkatlice ve yazarın bize ulaşmış tragedyaları ile fragmanlarını sürekli gözeterek, bir bakıma kulak veren kişi, **Euripides**'e karşı hemen ve daha sonra da süreklice yöneltilen esas suçlamaların hepsini onda bulacaktır. Bu suçlamalar, eski alışılmış bir tiyatro biçiminin görsel tablosuna alışmış seyircinin, 'yeni moda' değişikliklere karşı sıkıntılı tepkisini yansıtmaktadır. Seyircinin bu hoşlanmamış aksiliğini, kendi deneyimimizden, özellikle günümüzdeki bilinçlice şoke eden avangardist tiyatronun karşılanışından biliyoruz. Dolayısıyla, yazarın o zamanlar karşılaştığı bu ikili tepkinin nedeninin, araştırmalarda son tahlilde hep onun modern-liği olarak görülmesi de çok doğal; Fransız Grekolog Jacqueline de Romilly'nin 1986'da yayınlanan *La modernité d'Eu-ripide* kitabı, daha ilk sözcüklerinde bu bakışı getirmekte:

> 'Modernite kavramı, **Euripides** gibi bir antik dönem yazarı için kullanıldığında çift anlamlı olarak anlaşılmalıdır. Bir kez **Euripides**, gerek kendinden öncekilere, gerekse çağdaşlarına kıyasla 'modern'dir. **Aiskhülos** ve **Sofokles**'ten sonra **Euripides**, yenileştiren, açığa döken, bir skandal soluğu getiren kişidir. Bir deyişle o, kendi döneminin modernidir. Ama aynı zamanda, öyle hissediyoruz ki, **Euripides** çeşitli boyutlarıyla bizim çağı-

mıza da çok benzemektedir; gerçek şu ki, bizim yazarlarımız günümüzde, onun döneminde çok şaşırtıcı gelen birçok eğilimi almış, hatta güçlendirmişlerdir. Böylece **Euripides**, sözcüğün mutlak anlamıyla da moderndir.'

Fransız yazar, bu 'modernite'yi daha sonra beş başlık altında toparladığı beş bölüm halinde somutlamaktadır: 'Bir kargaşalık dünyası', 'Acı çekmenin tiyatrosu', 'Fikirlerin tiyatrosu', 'Patetik olan ile fikirlerin yarışması', 'Aktüaliteye hizmetle yükümlü bir tiyatro'. Böylece aslında, **Aristofanes**'in *Kurbağalar*'da derlediği gibi, sorunun esası özetlenmiş oluyor. Şimdi biz, *Kurbağalar*'dan bazı bölümleri dillendirerek ve kavramı getirmeye çalışarak bu özetin en önemli yanını daha da açıklaştıralım:

a) Yüksek Dilin ve Yüceltilmiş Tonun Yapıbozumcusu Euripides:

Daha **Aiskhülos** ile **Euripides** arasındaki yarış başlamadan önce **Aristofanes** Koro yoluyla cepheleri belirtir:

(814) *(Koro, Aiskhülos hakkında)*
Gerçekten de, gök gibi gürleyen'in [=Aiskh.] içini
müthiş bir öfke kaplayacak,
o zıpçıktı geveze'yi [=Eur.] fark eder etmez...
[6 dize]
Ensesini saran dalgalı saçları dikilerek,
gür kaşlarını çatıp, birbirine perçinlenmiş sözleri
haykırışlarla savuracak, parçalanan ağaçlar gibi,
titanların öfkesiyle soluk soluğa!
(Sonra Euripides hakkında)
Derken her zaman hazır ve gümüş oyma gibi parlak
Dil, lafazanlık yuvarlayıp şeytanca döngü dönecek,
Sözleri tel tel ayırıp, çıra gibi doğrayacak...

Ardından yarışmanın kendi içinde **Aristofanes**, **Euripides**'e, rakibi **Aiskhülos**'un yüksek dilini karikatürleştirme olanağı verir:

(923) Nihayet bir sürü boş laftan sonra dram yarıyı bulurdu
Ve işte o zaman öküz büyüklüğünde, bol kaşlı ve
Yeleli, cadı karılara benzeyen, seyircinin hiç
Anlamadığı bir düzine kelime kullanırdı.

Bu durumun çaresini **Euripides** kendisi bulmalıydı:

(939) Ne var ki sonra sanatı senden alınca ben başta,
O şişim şişim tumturaklı, yüz kilo çeken sözleri,
Önce narinleştirdim ve azalttım kilosunu...

Gerçi bu, "sağlığa yararlı", pratik ve halk dostu gibi tınlıyor, ama **Aiskhülos**'a göre her tüketici yalakası basitleştirme reformu gibi, doğal bir iç simetrinin yok edilmesi ve yüzeyselliğin zaferi demek oluyordu:

(1058) Hayır hayır uğursuz adam! Zorunludur o düpedüz:
Büyük düşünceler ve kararlar, kendilerine yakışır sözler doğurmalı!
[2 dize]
İşte bunu -iyi bir sezgiyle- yerleştirmiştim ben. Sen berbat ettin!

b) Kahramanlarda ve Sorunlarda Ciddiyetin Yapı-bozumcusu Euripides

"Aşağı" tonda "aşağı" bir dil, artık ciddi sahne kahramanının ağzına yakışmıyordu. Dolayısıyla **Aiskhülos**, rakibini daha ilk karşılaşmada "dilenci-kuluçka-kâşifi" diye (ya da "dilenci yazar": 842) diye ve "kötürüm kâşif" (ya da "kötürüm yazar": 846) diye selamlar!! **Euripides**, "ayaktakımı"nı sahneye getirmesiyle ünlüydü (Bayan de Romilly bunu pek de aykırı olmaksızın modern reji tiyatrosunun alt kültüre ve ayaktakımı kostümüne olan merakı ile kıyaslamakta). O zamana kadar tragedya kahramanları nasıl görünüyorlardı?

(1013) *(Aiskhülos öfkeyle Dionüsos'a)*
Düşün bir defa, bu halkı benden nasıl teslim aldığını
Göz önüne getir. Onu sana, bugün olduğu gibi, bir soytarı,
Bir maskara, açıkgöz, ödlek, yurt ödevinden kaçan,
Bayağı insanlar olarak değil, silah, mızrak taşıyan, miğferleri
Beyaz tuğlu başlıklı, dolaklı ve yedi öküz güçlü olarak devrettim!
(Çeviri: Nevzat Hatko, M. E. B. yayını, Ank., 1946;
Dize sayılarına uygun düzenlemeyi ben yaptım. Y.O.)

Böyle kahramanlarla yaratmıştır *Thebai'ye Karşı Yediler* gibi tragedyaları ("Bu dramı seyreden herkes kendini bir savaşçı olmaktan kurtaramadı!": 1022) ya da *Persler*'i ('gerçek bir şa-

heser yazarak halka düşmanları her zaman nasıl yeneceğini öğrettim!': 1026 vd.)

(1030) Bana sorarsan iyi şairlerin böyle yapması gerek. İyi şairlerin
En eski zamandan beri insanlığa ne kadar faydalı olduğunu
düşünelim.

Ve devam ederek Aiskhülos, büyük isimleri sayar: Orfeus, Musaios, Hesiodos, Homeros! Bu örnekleri göz önüne alarak yaratmıştır Patroklos ve Teukros gibi 'arslan yürekli kahramanları'.

(1043) Ben, Zeus hakkı için ne Faidra gibi orospular, ne de
Stheneboia gibi karılar soktum eserlerime.
(Euripides'teki büyük roller).

Kraliyet düzeyindeki adamların da sırtına asla 'paçavralar' geçirmemiştir Euripides gibi (1061)! Oysa Euripides?

(1078) Daha birçok kötülüklere sebep olmuştur o!
Sahneye aracı karılar çıkaran,
Tapınakların içinde doğurtan,
Kardeşi kardeşle zina ettiren,

[1 dize]

Bütün bunlar yüzünden yurdumuz,
Kâtip bozuntuları ve halkı habire aldatan
Belediye maymunu dalkavuklarla doldu!

Savaş kahramanları yerine, aşağılık serseriler; vatanseverce davranış yerine "seks ve cinayet"; sapına kadar erkek olanlar yerine yalaka dolandırıcılar! Tragedya, idealler ülkesinden lağıma dönmüştür. Peki suçlusu kimdir? Euripides!

c- Dine ve Eski Değerlere Saygının Yapı-bozumcusu Euripides

Aiskhülos tragedyasının dayandığı eski değerler, kesinlikle yüksek rollerde ve konularda kişileşiyor ve dolayısıyla seyircide yüksek duygular uyandırıp pekiştiriyordu. Böylece Aiskhülos, seyircide kendini kanıtlamış eski değerleri destekleyerek Atina halkına hizmet ediyordu:

(1071) *(Aiskhülos patlar)*
... tayfalara,
üstlerine karşılık vermeyi öğretti. Denizciler benim zamanımda

yalnız peksimet isteməyi və "Hoo, hoop!" deməyi bilirlərdi!

Yani alt tabakalarda **Euripides** yüzünden pervasızlık, sorumsuzluk, bedensel keyif ve isteyerek aşağıda kalma yayılmıştı. Ya üst tabakalarda?

(1069) Dahası var. Sen onlara gevezeliği boş laf etmeyi öğrettin
Ve bu hal güreş meydanlarının boşalmasına sebep oldu,
O kibarca boş laf eden gençlerin kaba etlerini besledi.

Bu beden çalıştırma, tartışmanın sürüp gitmesine neden oluyor. Bu da yetmiyor, Euripides, halkı acındırmak için çullara bürünmüş kralları sahneye getirerek Atina halkının mülk sahibi olan kesimini bunları taklide yöneltmiştir:

(1065) Bu yüzden zenginler artık harp gemileri yaptırmıyor,
çullara bürünüp fukara geçiniyor, sızlanıp duruyorlar.

Daha önce devletin ziyneti olan 'birlik ruhu ve özveri erdemi', ardına egoizmin ve zimmetçi tutumun gizlendiği bir hayasız ikiyüzlülüğe dönüşmüştür.

Böyle bir değerler çöküşüne nasıl gelinmiştir? Yanıt şu: Dinden uzaklaşma yüzünden! Her iki yazar, o özgül tartışmaya geçmeden önce, hakem Dionüsos'un isteği ile eski gelenek gereği adak sunup dua ederler. Aradaki belirleyici çatlak burada kendini gösterir: Gerçi **Euripides** de gelenekten kaçınmak istemez ve kaçınamaz, ama kime dua eder? **Aiskhülos** gayet sofuca, zihninin de besleyicisi olan evrensel bereket tanrıçası Demeter'e dua etmiştir. Buna karşılık **Euripides**, Dionüsos'un adak sunma daveti üstüne şunları söyler:

(888) Teşekkür ederim. Benim kendi Tanrılarım var. Onlara dua edeceğim.

DI Kendine mahsus, başka çeşit, yeni biçilmiş tanrıların mı var?

EU Evet, öyle.

DI Madem öyle, bildiğini oku!

EU Ey gök boşluğu [= esîr, Y.O.], gıdam benim! Ve sen ey
Bana koku aldıran burun deliklerim!

Euripides'in Tanrıları artık Olümpos Tanrıları değildir. Üstelik, hâlâ Tanrı mıdırlar ki zaten? İnsanın kendi sahip olduğu

güçler değil midir Euripides'in tanrıları? Salt insan duyu ve yetilerine inanmakla, olmadık bir yeni ("yepyeni türden"!) antropoloji düşüncesi, bir insansal özerklik bilinci değil midir bu? Aiskhülos'un anlayışıyla kâfirlik sayılması kaçınılmaz. Eski dinden bu açık sapmanın sonuçları (ki bu konuda Euripides, başka bir değerledirmeyle de olsa Aiskhülos'a katılmaktadır) gözler önünde bulunuyor: Atina halkı, daha birkaç on yıl önceki halk bile değildir artık. Euripides'e göre bu, kendi sanatsal etkinliğinin bir zafer işaretidir:

(954) Sonra bu ahaliye de çenelerinin nasılişlemesigerektiğini öğrettim!

Aiskhülos taşlamalı bir yanıt verir:

- Bunu ben de teslim ederim!

Ardından **Euripides**, bir anda yurttaşların nasıl yuvarlak cümleleri yontmayı becerdiklerini, nasıl kıvrak, usturuplu, tavırlı ve sanatlı tartışabildiklerini ve her şeyi her yanıyla kapsamlıca nasıl düşünebildiklerini açıklayarak devam edince, Yine **Aiskhülos**'un aynı nakaratı patlar:

(958) Bunu ben de teslim ederim!

Aiskhülos'a göre, insanların alçak gönüllüce iman ettikleri, insanın zihin gücünün (sözcüğün tam anlamıyla) kendini adadığı eski dinin gözden düşmesiyle, kaçınılmaz biçimde eylemin yerine konuşmanın geçtiği bir yeni "kültür" sonsuz yüceltilir olmuştu; yani söz dolandırmalar, danışıklı dövüşler, tumturaklı sivrilikler, vb. alıp yürümüştü; tüm Atina bir "gevezelik kumkumasına" dönmüştü, üstelik bütün bunlar "demokrasi" adınaydı:

(951) EURIPIDES
Ama Apollon hakkı için;
Bu yaptığım demokratça bir işti!

Oysa Aiskhülos için bu, kim ne derse desin halkı mahvetmekti.

d) Halkı Berbat Eden Euripides

Euripides ekolü meyvelerini vermişti: Artık tiyatroya gelip oturan seyirci, "o zamana kadarki gibi aşırı bön, ağzı açık, 'agu-

bebe' haliyle aptal aptal oracığa çökmüş" (989-991) saf bir yığın değildi. Hayır; Euripides'in onlara akıllılık aşılamakla övündüğü o insanlar, tiyatro deneyimi ve kitap okuma sayesinde, önlerine getirilen dolambaçlı sanat sorunları üstüne yargı verecek kadar kültürlü ve gelişkindiler artık:

(1109) *(Koro, tartışan Aiskhülos ile Euripides'e)*

Eğer içinizde, belki seyirciler bu ince fikirleri anlamazlar
Diye bir korku varsa, hiç üzülmeyin!
Artık onlar sandığınız gibi değil, usta asker oldular,
Ellerindeki kitaplar sayesinde en ağır fikirleri bile
Anlayabiliyorlar. Her biri üstün bir ülkü sahibidir
Ve bu ülküler şu an çok iyi bilenmiş durumdadır.
Korkmayınız, seyircilerden yana
Bir şüpheniz olmasın, onlar bilgin kişilerdir,
Her şeyinizi dilediğiniz gibi inceleyin.

"Bilgin" (*sophoi*) bu, elbette ki Aiskhülos için her çeşit sıkıntının başıdır (Hatko'nun "bilgin" olarak çevirdiği sözcük, Almanca'ya "açıkgöz", "kül yutmaz" anlamında çevrilmiştir.YO); çünkü Aiskhülos'a göre akıllanmışlık, alçakgönüllülüğün yitimi demektir. Euripides insanları daha iyi duruma getirdi, öyle mi?

(1010) AISKHÜLOS *(Euripides'e)*

Eğer bunu yapmayıp da, halkı,
Namuslu ve asil halkı berbat etmişsen,
Neye layık olduğunu söyleyebilir misin?

Burada Dionüsos araya girer:

Sormaya ne lüzum var, ölüme!

Buradan sonra Aiskhülos, örnek üstüne örnek vererek **Euripides**'in, getirdiği savlar ve sorunsallar (bunlar içinde evliliğe ihanet, ensest ilişki ve başka fahişelikler) ile edebiyatın anayasası olan, kötülükleri halka yansıtmama ilkesini çiğnediğini ve böylece halkı berbat ettiğini ortaya getirir:

(1053) *(Aiskhülos, Euripides'e)*

Ama iyi bir şair kötü işleri açığa vurmamalı, insanları kötüye
Sürüklememeli, onlara kötü şeyler öğretmemelidir. Çocuklar için

Terbiyeci öğretmenler vardır, oysa yetişkinleri şiirler terbiye eder
Bunun için bizler her zaman iyi şeylerden söz etmeliyiz.

Euripides hemen cevabı yapıştırır: "Yani sence yalnızca senin tarzındaki sanat mı iyi şeylerden bahsedebiliyordu?" Böylece Aristofanes, belirleyici soruyu koyar: "İyi şey (cheresta) nedir?" Euripides tiyatroya yenileştirmeler getirdiğinde belli ki Atinalıların çoğunluğu Aiskhülos sahnesi ile aynı görüşteydi: Bu, kente yararlı (kent için iyi) değildir! Ama güçlü bir azınlık da kuşkuluydu. İşte Aristofanes, *Kurbağalar*'ında, daha başlangıçta hakemli bir yargılama getirerek, sonra davayı sürdürerek ve hüküm vermede uzun yalpalamalar yaparak o karşı görüşlülere de kulak vermiştir. Ayrıca gördüğümüz gibi, Euripides'e de üstünde düşünülmeye değer sözler söyletmiştir. Nihayet, Dionüsos'un ve Koro'nun, iddia makamı tutumundaki belirgin kararsızlık ve hatta sık sık ürkeklik ifadeleriyle de karşı görüş hesaba katılmıştır. Bunun gerisinde, o genç yazarın tüm "yenileştirmelerinin", "daha derin" bir bilgiden kaynaklanabileceği yolundaki güçlü sezgi ve bilgi yatmaktadır.

Bu sezgi, komedyanın sonundan az önceki bir yerde en etkili biçimde dile geliyor. Orada komedya yazarı şunu yapmıştır: Koro, yeni seçilmiş Aiskhülos'a saygı sunarken, kesin aşağılayıcı görünen bir seçimle, birden onu artık Euripides'le değil de Sokrates'le karşılaştırmaktadır:

(1485) Şu adam (=Aiskhülos) akıllı ve dürüst olduğundan,
Yurttaşlarının selameti
İçin ve dostlarının
Akrabalarının selameti için
Yurduna dönecek.
Demek insanoğlunun, Musa'ların
Sanatına kayıtsız kalmaması,
Onu hiçe sayıp tragedyanın
Önemini ihmal ederek Sokrates'le
Oturup laklak etmemesi iyi şeymiş meğer.
Aylak oturup
Ahlakçılıktan
Dem vurmak
Delilerin harcıdır!

Burada Euripides'in, kendinden 15 yaş daha genç bir çağdaşı olan ve Aristofanes'in *Kurbağalar*'dan yirmi yıl önceki kendi komedyası *Bulutlar*'da (MÖ 423) yine ismiyle karikatürize etme şerefi bahşettiği Sokrates'in grubuyla aynı kefeye konmasının anlamı nedir? İlk bakışta her ikisi de, çöküşün belirtileri olarak Aristofanes tarafından reddedilmiş görünüyorlar; yeni bir "hava dini"nin müritleri'dir onlar, akılları "bulutlarda yüzen" [...] entelektüel haylazlar, [...] kâhinler, doktorlar, ditürambos'çular, başka yazarlar [...] Hepsinin karakteristiği boş gevezelikler"dir (Gelzer 1971, 1490. 1442 vd.). Ama *Kurbağalar*'ın Aiskhülos'unun, o köklü ve kaba kararlılığı ile tam da gittikçe gelişen modern "filozoflar" (="kuramsal düşünce âşıkları") ve "sofistler" grubu ile karşı karşıya getiriliyorsa, bu, gerçekten o grubun "inatla" değersiz görülmesi anlamına mı gelir? Öylesine değersiz olsa bu kadar yoğun çatışmaya da girilmezdi herhalde.

Kurbağalar'da iki yazarın atışmasının sonunda doruk noktası olarak çok şey söyleyen bir sahne vardır: Aiskhülos ile Euripides bir terazinin önünde duruyorlar ve en güçlü sözlerini ve fikirlerini birer kefeye koyuyorlar. Gerçi hep Aiskhülos'un kefesi ağır basıyor ama hakem Dionüsos, bu ölçütten sonra da karar veremiyor:

(1413) [Çünkü] Birini çok bilgin bir adam olarak tanırım,
ötekindense
Çok hoşlanırım!

Gerek bu sahne, gerekse bitiş sözü, her ikisi de belirleyicidir. "Sofistik-Sokratik"in (Rohdich 1968,20) yeni bir şekilde dünyayı kaplama çabası, tüm öfkelendirici "laf ebeliği"ne karşın, son tahlilde yine de yerleşik inanç ve değerler sistemine dayalı olarak Aiskhülos ve Sofokles gibi adamların pekiştirdiği ruhsal güvencenin karşısında gerçek bir karşı-ağırlık oluşturmuştu. Euripides ve Sokrates gibi adamlar bakımından insanlar, tüm iç dirençlerine karşın, her iki yana da epey mesafeli durup tümüyle kendi bireysel yargılarını –Dionüsos gibi– vermeye zorlanıyorlardı. Aristofanes'in MÖ 405 yılında Euripi-

des'i Sokrates'le aynı kefeye koyması, o dönemde pek çok kişinin bu iki adam arasındaki en içten bağı çoktan sezdiğini göstermektedir. Sokrates'in en büyük öğrencisi Platon, hocası için MÖ 399 yılında kent tarafından verilen, aklının almadığı mahkûmiyet kararına karşı *Sokrates'in Savunması*'nda (*Apologia*) bunu şu tabloyla ifade etmiştir:

(Platon, Apologia 30 e; Sokrates Atina'da Halk Mahkemesi önünde)
Çünkü beni ölüme mahkûm ederseniz, sonra benim gibisini kolay kolay bulamazsınız; çünkü ben, harfi harfine (bunu söylemek biraz gülünç gelecek de olsa) tıpkı büyük, soylu, ama tam da bu büyüklüğünden dolayı biraz hantallaşmış ve kımıldatmak için sürekli bir at sineğinin onu kışkırtması gerektiği gibi, tanrı tarafından kentin derisine kondurulmuş bulunuyorum.
Bana öyle geliyor ki, işte aynen böyle, sizleri sürekli kımıldatmam, her yerde görünerek sizleri ikna etmem, her birinizi bitmez tükenmez biçimde gün boyu kışkırtmam için tanrı beni kentimizin bedenine kondurmuştur.

Aristofanes'in, sıkıntı veren **Sokrates**'in etkisiz hale getirilmesinden yaklaşık yedi yıl önce yazılmış olan *Kurbağalar* oyunu, **Sokrates**'e karşı duyulan genel tepki içinde daha o zaman **Euripides**'in de, kentin yararına olmak üzere yurttaşlar içinde benzer tarzda kışkırtıcı, çekici, düşünmeye zorlayıcı işlev gördüğü bilgisinin varlığını belgelemektedir. Dönemin hiçbir belgesi, bu aydınlatıcı bakışı *Kurbağalar*'daki gülünç s e y i r l i k d u r u ş m a gibi açıklaştıramazdı. Onda e s k i'den y e n i'ye geçiş evresini yaşıyoruz. Henüz e s k i, galip gelmektedir, ama y e n i'nin gerçek amacının tam farkına varılmadan e s k i'nin yenmesine izin verilmesindeki tehlike de sezdirilmektedir.
Yenilikçi Euripides, atılım için gerekli bir tuğla mıdır?
Avangardist Euripides, tam bir entelektüel mi, hem küfredilen hem de vazgeçilemeyen?
Oyunlarına bir geçelim."

Görüldüğü gibi, **Latacz,** Euripides'in, hem küfredilen, hem vazgeçilemeyen avangardist bir entelektüel olup olmadığını oyunlarına bakarak değerlendirmeye geçiyor. Ama, özellikle

Helena'da daha ziyade *İfigenya Tauris'te* ile paralelliklere ve mutlu sonla bitişin tragedyaya aykırı olup olmadığı sorunsalına ağırlık vermiş. Oysa *Helena,* Euripides'in, din ve Tanrılar üstüne aykırı görüşleri yönünden olsun, seyirciyi – alışıp gittiği için – doğru ve gerçek sandığı olgular üstünde bir kez daha durup düşünmeye çekme amacı açısından olsun, çok tipik bir oyun olarak görünmekte. En başta, seçilen öykü, Troya Savaşı'nın Helena yüzünden çıktığı ön yargısını alt üst eden bir nitelik taşımakta. Öte yandan, Menelaos gibi bir savaşçı kralın, dilenci pozisyonuna düşmüş halde gösterilmesi; Ulak rollerinin, etkili karakterler gibi önem kazanmış olması, vb. nitelikler de burada altı çizilmeye değer boyutlar olarak görülüyor.

Bu tür ilginç boyutlara, Açıklamalar'da da yeri geldikçe değinmeye çalıştık.
(Bkz.33.,560.,575.,715.,1073.,1104.,1288.,1416. Dize açıklamaları)

(1). Mitos Boyut Yay. İstanbul 2006.

EURİPİDES

HELENA

Türkçesi
Yılmaz Onay

KİŞİLER

HELENA	
TEUKROS	
KORO	Tutsak Yunanlı Kadınlar
MENELAOS	Sparta Kralı, Helena'nın kocası
YAŞLI KADIN	Mısırlı
ULAK	Yaşlı. Menelaos'un silah arkadaşlarından
THEONOE	Theoklümenos'un kız kardeşi, bilici
THEOKLÜMENOS	Mısırlıların Kralı
ULAK	İkinci. Mısırlı
DİOSKUR'lar	

(Faros adasında, Mısır Kralı Theoklümenos'un sarayının önünde Proteus'un mezarı)

HELENA

Nil'in bakireleri gibi taze dalgacıkları bunlar;
Nicedir Mısır'ın toprağını, gökteki bulut yığınları değil
Karlar eriyince yükselen bu pırıl pırıl dalgacıklar sular.
Mısırlıların kralı Proteus, yaşam boyu bu Faros adasından
Yönetmişti ülkesini. Denizkızı Nümfa'lardan Psamathe,
Kocası Aiakos'tan ayrılıp onunla evlenmiş ve,
İki çocuk doğurmuştu bu prensler evine..
Biri, oğul Theoklümenos'tu, adı üstünde,
Bir aziz, Tanrılar nezdinde; öbürüyse,
Annesinin incisi, bir asaletli kız çocuğu, Eido;
Ama giderek evlilik çağında, atası Nereus'tan miras
Tanrısal biliciliğiyle, geçmiş, gelecek, her şeyi
Bildiği ortaya çıkınca, Theonoe olmuştu adı.
Benim memleketimi sorarsanız, ünlü Sparta'dır,
Babamsa Thündareos'tur, ama söylenti doğruysa,
Onun av için kovaladığı kartaldan kaçan
Bir kuğu kılığında Zeus, annem Leda'ya
Sarılmış ve çiftleşmiş annemle. Helena'dır adım,
Başıma gelenleriyse, hiç sormayın:
Üç Tanrıça, Afrodite, Hera ve bir de
Zeus'tan doğma bakire Atena, hangimiz daha güzel
diye itişerek İda dağının mağarasındaki çoban
Paris'e baş vurmuşlar sonunda, onun seçmesi için
En güzeli. Afrodite, Paris'e benim güzelliğimi
vaat ederek kazanmış yarışı – olmaz olsun!
Ve Paris, sürüyü, her şeyi yüzüstü bırakıp
Sparta'ya geldi, beni alıp götürmek için.
Ama Hera, kendisini kazandırmayan Paris'e kızgın,
Benim yerime, o kral Priamos'un oğlu prense,

Has esîrden yarattığı benim capcanlı bir
Suretimi vermiş; öyle ki Paris, ben sanarak,
Alıp gitmiş o yaratığı! Ama Zeus'un da
Başka hesapları varmış meğer bu işte:
Bir yandan yeryüzünde sayıları çok fazla
Artmış olan insanlar ölerek azalsın, öbür yandan
Yunan halkının en cesuru belli olsun diye,
Zavallı Frigyalıların ve Yunanların
Arasına çeşit çeşit düşmanlıklar sokup
Başlarına bir savaş sardı ki, o savaşın
Hedefi de ben olmuştum. – Ben, dediysem,
İsmimdi yalnızca kullanılan, çünkü Hermes,
Beni bulutlara sarıp – Zeus beni düşünmeyi de
İhmal etmemiş demek ki – gizlice buraya, dünyada
En güvenilir bulduğu adamın, Proteus'un sarayına
Getirmişti, Menelaos'a sadık ve el değmemiş
Olarak korunmam için. O yüzden buradayım işte.
Ve zavallı kocam, benim kaçırılmamın öcünü
Alsın diye, koskoca bir orduyu topladı da gitti
İlion'un surlarına, savaşa durdu. Ve benim uğruma
Nice yaşam soldu gitti Skamandros vadisinde,
Ama beni, bu talihsiz kadını, lanetliyorlar hep,
Sanki evliliğe ihanet ederek bu korkunç savaşa
Ben sebep olmuşum gibi! Bu durumda nasıl
Yaşanır ki artık? Ama işte Hermes, bir de
Kehanette bulundu giderken, gün gelip kocam
Benim Troya'yı görmediğimi, hiçbir erkekle
Birlikte olmadığımı öğrenecek ve ben yine
Sparta'nın gururu olarak kocamın yanında
Sarayda yerimi alacakmışım... Evet, Proteus
Güneş ışığını gördüğü sürece, ben, korudum
El değmemiş olarak sadakatimi. Ama
Ne zaman ki, yeryüzü ona karardı, şimdi oğlu,

Yatağıma girmek için benimle uğraşır oldu!
Ve ben işte bu yüzden, eski kocama sadakatle
Burada Proteus'un mezarı başında diz çöküp
Yalvarıyorum ki, sürebilsin sadakatim ve
İlion'da adım nice kötüye çıkmış da olsa,
Hiç değilse bedenim, gerçekte temiz kalsın!
(Teukros girer)
TEUKROS
Bu sağlam surların içinde hüküm süren kimdir ki acaba?
Görünüşe göre bir zenginlikler sarayı bu besbelli,
Surları çepeçevre çinko çelenklerle çevrili!
Ha?
Ne görüyorum? Hey Tanrılar! Gerçekten bu gördüğüm,
Benim ve tüm Akhaların başına bela olmuş o ölümcül
Kadın mı yani? Tanrıların gazabına uğramış olmalısın ki,
Helena'nın tıpatıp aynı görünüyorsun! Ve de ayağım
Eğer yabancı bir toprağa basıyor olmasaydı, şu hedefini
Şaşmaz okla hesabın görülmüştü, ey Helena'nın benzeri!
HELENA
Kimsin sen ey talihsiz adam? Beni neyle suçluyorsun
Ve onun o kötü ruhu nedeniyle bana karşı bu nefret nedir?
TEUKROS
Birden öfkeme kapılıp yanıldım, hanım!
O Zeus-kızı, tüm Yunan halkının kahrettiği biridir de
Ondan! Söylediklerim için bağışla beni n'olur!
HELENA
Peki, kimsin sen? Yolun nasıl bu ülkeye düştü?
TEUKROS
Talihsiz Yunan halkından biriyim işte!
HELENA
Öyleyse Helena'dan nefret etmene hiç şaşmam.
Ama kimsin, nesin, neredensin, adın nedir?
TEUKROS
Adım, Teukros; beni dünyaya getiren babam: Telamon;

Beni yetiştiren memleketimse, Salamis'tir.

HELENA

Peki Seni Nil'in bu ovalarına getiren nedir?

TEUKROS

Memleketten kovulunca, nereye olsa gidiyorum işte!

HELENA

Mutsuzsun yani, kim kovdu ki memleketten seni?

TEUKROS

Beni sevmesi gereken babam Telamon kovdu.

HELENA

Neden acaba? Bir kaderin oyunu olmasın bunlar?

TEUKROS

Kardeşim Aias'ın Troya'da ölmesi, benim yıkımım oldu.

HELENA

Nasıl yani? Onu öldüren senin kılıcın değildi herhalde.

TEUKROS

Hayır, hayır, kendi kılıcıyla kıydı canına!

HELENA

Çıldırmış mı? Aklı başında birinin yapacağı şey değil çünkü.

TEUKROS

Peleus-tohumu Akhilleus'un adını duymuşsundur.

HELENA

Duyduğuma göre Helena'yı isteyenler arasındaymış.

TEUKROS

Onun ölümüyle, silahları kime kalacak diye kavga çıktı.

HELENA

Bu nasıl oldu da, Aias'ın mahvolmasına vardı ki?

TEUKROS

Silahlar başka birine kalınca bu yüzden canına kıydı.

HELENA

İyi ama ona olandan sana niçin uğursuzluk geliyor?

TEUKROS:

Onun için kendi canımı feda etmemişim diye!

HELENA

Demek İlion'un övüngen surlarına sen de gittin, ha yabancı?

TEUKROS:

O surların yıkımına katıldım ve bu, kendi yıkımım oldu.

HELENA

Yandı, kül oldu değil mi oralar?

TEUKROS

Surların izi bile bulunamaz biçimde hem de.

HELENA

Ah, Heena, ah! Troya senin yüzünden yerle bir oldu...

TEUKROS

Yunan askerleri de aynı şekilde?

HELENA

Kent yok edileli ne kadar zaman geçti?

TEUKROS

Yedi hasat oldu neredeyse, yedi yıl geçti bile.

HELENA

Peki orada geçirdiğiniz zaman ne kadardır?

TEUKROS

Ooo, çok: On yıl geçmiştir orada.

HELENA

O Spartalı kadını ele geçirdiniz mi sonunda?

TEUKROS

Kaşla göz arasında Menealos uzaklaştırdı onu.

HELENA

Sen gözlerinle gördün mü onu, yoksa sırf kulaktan dolma mı?

TEUKROS

Sana şimdi baktığım gibi öylesine yakından gördüm.

HELENA

Sizlerin gördüğünüz, Tanrıların bir numarası olmasın?

TEUKROS

Başka şeyler konuşalım n'olur, onu bırak artık!

HELENA

Öfkenizde haklı olduğunuzdan bu kadar eminsiniz yani ha?

TEUKROS

Seni nasıl görüyorsam onu da öyle gördüm, diyorum ya!

HELENA

Menelaos, karısı ile birlikte, sarayına döndü mü?

TEUKROS

Argos'a dönmüş değil, Eurotas vadisinde de yok.

HELENA

Ah yazık! Onlar için ne acı!

TEUKROS

Söylentiye göre, karısıyla birlikte yitip gitmiş.

HELENA

Herkes aynı yere dönmüyor muydu ki?

TEUKROS

Evet, ama bir fırtına herkesi bir yöne savurdu!

HELENA

Öyle vahşî dalgalar hangi denizde yakaladı sizi? 130

TEUKROS

Ege Denizinin ortasında!

HELENA

O zamandan beri haber yok mu Menelaos'tan?

TEUKROS

Yok. Yunanistan'da o ölmüş kabul ediliyor!

HELENA *(Kendi kendine)*

Eyvaah, mahvoldum!

(Teukros'a) Thestios'un kızı hayatta mı bari?

TEUKROS

Leda'yı soruyorsun, değil mi? Ölmüş, çoktan!

HELENA

Helena'nın sürdüğü leke yüzünden ölmüş değil herhalde?

TEUKROS

Öyle! O yüzden o asil yaşamına kendini asarak son vermiş.

HELENA

Thündareos'un oğulları hayatta mı? Onlar da mı öldü yoksa?

TEUKROS

Hayattalar veya değiller!.. Çünkü iki türlü söylenti var.

HELENA

İyi olanını bir anlatsana!

(Kendi kendine) Ah, zavallı ben!

TEUKROS

Tanrılaşmışlar, gökte yıldız olarak parlıyorlarmış.

HELENA:

Bu, isabetli geliyor kulağa! Peki, öbür söylenti?

TEUKROS:

Kız kardeşleri yüzünden çeliği kendilerine saplayıp ölmüşler
Neyse, yetsin bu kadar haber. Yeni üzüntüler veriyor çünkü!
Beni bu saraya getiren neden, bilici Theonoe'yi görmek
İstememdi, yardımcı ol da bana bir kehanette bulunsun.
Hangi yönden gidersem yelkenlerim rüzgâr dolar da
Kıbrıs adasına varabilirim? Çünkü Apollon söyledi,
Orada yerleşip kuracağım bir adaya, memleketimin
Anısına Salamis adını verecekmişim.

HELENA

Ey yabancı, sen yelkenlerini aç, yön kendiliğinden
Belli olacaktır, yeter ki, cins köpekleriyle şimdi
Avda olan, bu ülkenin hükümdarı, yani
Protheus'un oğlu seni görmeden uzaklaş buradan.
Eline geçen her Yunan'ı öldürür o, nedenini
Ne sen sor, ne de ben söyleyeyim! Zaten,
Öğrensen, ne işine yarayacak ki?

TEUKROS

Bu verdiğin bilgi için, teşekkürler sana ey kadın,
Tanrılar, soylu davranışını mükâfatlandıracaktır!
Çünkü, görünüşün Helena'ya ne kadar benzese de,
İçin, onun gibi değil, çok farklı: Onun başı
Beladan kurtulmasın, dilerim Eurotas vadisini
Göremesin! Sense, hep mutlu ol, hayatın boyunca! *(Gider)*

HELENA

Sonsuz üzüntüler üstüne gelen sonsuz acıları haykırmak için
Ne yapmalı bilmem ki, ah, soluk soluğa iç çekmelerle mi,
Şarkılarla mı, ağıtlarla mı, yakarışlarla mı, nasıl, ah, nasıl?

Birinci Deyiş

Ey kanatlı kızlar, bakireler, toprağın çocukları, siz ey
Sirenler, ah, acı haykırışlarım üstüne,
Kavallarınızla ya da flütlerinizle,
Gözyaşlarınızla bir görünseniz de
Kaygıma eşlik etseniz, acı acıya, şarkı şarkıya
Uyarak beni ağlatan ezgileriniz,
Yer altındaki tanrıça Persefone'ye ulaşsa.
Gözyaşlarımla yücelterek sizleri, yitirilmiş ölüler için
Şifa olarak, o ölümcül, karanlık odaya götürsem.

(Koro girer)

KORO

Birinci Karşı Deyiş

Güzel renkli temiz giysim,
Kamış yapraklarının üzerine serilmiş,
Güneşin altın ışıkları
Altında kururken, ben de
Mavi dalgacıkların yanında
Kıvır kıvır yosunlar üstüne uzanmıştım.
O anda bir yakarı koptu, alışık olmadığım bir ses, bir ağlama
Bir korku çığlığıydı bu, ne diyordu?
Deniz kızlarından bir Nümfe'nin,
Ormanda soluk soluğa kaçarken,
Yalçın kayalılara seslenmesiydi sanki,
Pan duymuştur besbelli!

HELENA

İkinci Deyiş

Ah, ah!
Sizler ey yabancı korsanlara esir düşmüş Yunan bakireler!
Bir gemici geldi, bir Yunan adam,

Gözyaşlarına boğdu beni, gözyaşlarına:
İlion mahvolmuş, alevler içinde ateş topuna dönmüş,
Benim yüzümden, o kadar ölünün katili de ben oluyorum!
Ve, Leda, benim kötüye çıkmış namının
Verdiği üzüntüyle, kendini asmış!
Kocam, denizde sürüklenmeler sonucu, yitip gitmiş; yok!
Memleketimin çifte şirinleri, Kastor ile ağabeyi,
Onlar da, at koşturdukları pisti, Eurotas'ın
Gençliği yarıştıran sazlık kıyılarındaki okulu bırakıp,
Yok olmuşlar düpedüz!

KORO

İkinci Karşı Deyiş

Ah yazıık, yazık, yazık!
Bu ne acılı bir kara talihtir, ne korkunç bir kader, ey kadın!
Havadan kar beyazı bir kuğu uçuşu ile gelip,
Seni doğurtan Zeus, daha
Ana kucağındayken hayatını karartmış senin.
Çekmediğin acı kaldı mı, var mıdır daha kötüsü kaderinin?
Annen çekmiş ipini, gitmiş,
Zeus'un değerli ikiz oğulları, mutluluğa veda etmişler,
Memleketini, hiçbir zaman göremeyeceksin,
Kentlerde dolaşan şanın, seni bir yabacı rakibin,
Buradaki efendiye eş olmanın önüne götürüp koymakta,
Kocansa, dalgalardan bir mezar içinde ölü.
Baba evin senin için hiçbir zaman sevinmeyecek
O tunçtan tapınak, hiçbir zaman!

HELENA

Son Deyiş

Frigyalılardan ölen herkes için, çok yazık!
Troyalılara gözyaşı olup çağlayan o uğursuz ağaç yok mu?
Hani Priamos'un oğlunun o felaket ağaç teknesini yapıp da,
Kürek çekerek, yelken açarak, baba ocağıma kadar geldi,
Kandırıcı Küpris'le birlik, o Danaos'un torunlarına ve
Priamos'un oğullarına

Ölüm getiren aldatıcı Afrodite'yle birlik, benim talihsiz
çekiciliğime kapıldı...
Ah ben, zavallı kadın! Ama işte o altın taçlı Tanrıça,
Orada Zeus'un kollarında keyif çatan Hera değil miydi,
Maia'nın hızlı kanatlı oğlu Hermes'i bana gönderip,
Tam ben tunçtan tapınağa yaklaşmak üzere, kokulu
Pembe güller toplarken, alıp beni havalara kaldırtan,
Sonra da getirip bu uğursuz memlekete indirten,
Ama öbür tarafta Yunanlarla Priamos-oğulları arasına
Düşmanlık sokup onları savaştıran da yine o Tanrıça
Değil miydi? Üstelik, orada Simoeis vadisinde
Hiç de hak etmediğim halde adı kötüye çıkıp
Lanetlenen ben oldum hep?

KORO

Evet, senin durumun çekilir gibi değil ey kadın!
Ama işte yine de, önüne çıkan zorlukları
Olabildiğince hafife alarak taşıman gerek, ne yaparsın?

HELENA

Ah, dostlar, nedir bu bana biçilmiş kader?
Ben olmadık bir refah içinde geldim dünyaya.
Çünkü, ister Yunan, ister yabancı, hangi ülke vardır ki,
Orada bir kadından beyaz bir yumurta kabuğu oluşup
Onun içinde Leda'nın kucağı, -anlatıldığı gibi- Zeus'tan
Beni doğursun? Başımdan geçenler de doğal değil!
Ve suç, kısmen Hera'da, kısmen de benim güzelliğimde.
Ah, bir resim gibi, önce silinip de, sonra
Güzelliği gitmiş çirkin biri olamam mı sahi?
O zaman Yunanlar, bugünkü kötü kaderimi
Ve ona sebep olan ünümü unutur,
Hakkımda iyi duygular beslerlerdi.
Tanrıların bir hışmına uğrayan, onu kaderinde
Güçlükle taşır, ama yine de taşır işte.
Oysa ben, bir değil, birçok darbe yedim
Tanrılardan! İlkin, kötüye çıktı ismim,

Haksız yere. Bu, işlemediği bir suçun
Cezasını çekmekten, bin kat daha zor.
Derken göktekiler, beni memleketimden,
Sevenlerimden koparıp, yabancı bir halkın
Ortasına bıraktılar, özgür ana babanın
Çocuğu olan beni, esir düzeyine indirdiler.
Bu yabancı ülkede zaten, b i r k i ş i dışında
Herkes köle, herkes uşak! Benim kaderimse,
Bir tek umuda bağlı: Kocam gelip bir gün
Kurtaracak beni. Ama işte o da öldüyse eğer,
Yok oldu demektir bu umut da! Annem ölmüş:
Ben götürmüşüm onu ölüme, suçum yokken,
Ama bu suçsuzluk değiştirmiyor ki hiçbir şeyi!
Ve evimin biricik çiçeği, kızım, bakire olarak
Yaşlanacak, kocasız, yapayalnız. Zeus'un oğulları
Denen erkek kardeşlerimden de haber yok. Yani,
Her yönden belalara uğramışım ki, fiilen
Ölmüş olmasam da, özünde çoktan bir ölüyüm!
En korkuncu da, memleketime dönecek olsam
Suratıma kapatılacak kapılar, Troya'daki o kadın,
Yanında Menelaos olmaksızın, dönmüş, diye.
Kocam hayatta olsa, yalnızca ikimizin bildiği
İşaretlerden tanırdı beni. Ama yok işte, yok
Bir kurtuluş umudu. Böyle yaşamak ne ki artık?
Hangi mutluluk bekler ki beni? Evlenip
Kurtulmak mı bu sıkıntıdan? Yabancı bir erkekle
Yaşamak, krallar gibi yiyip içmek zengin sofrasında?
Ama o erkek itici geliyorsa kadına, yaşamak denmez ki ona!
Ölmek en iyisi! Ama nasıl ölmeli ki onurluca olsun?
Benim sefaletimin dibi yok çünkü. Başka
Kadınlara güzellik, mutluluk getirirken, benim
Güzelliğim, öldürdü bitirdi beni, yok etti.

KORO

O yabancının bütün söylediklerine,

Gerçekmiş gibi bakma, Helena!

HELENA

Kocamın ölümüyle ilgili söyledikleri, gerçek besbelli!

KORO

Uydurmaların çoğu gerçek gibi gelir kulağa.

HELENA

Yoo, yalnızca gerçek olanlar öyle gelir!

KORO

Her şeyi kötü tarafından alıyorsun.

HELENA

Korku boğuyor beni, dehşete düşürüyor!

KORO

Söylesene, buradakilerle aran iyi midir?

HELENA

Beni isteyen bir kişi dışında, herkesle aram çok iyidir.

KORO

O zaman, dinle bak, bırak şimdi bu mezar başını...

HELENA

Neden ki, bırakacağım da ne olacak?

KORO

Gir saraya, Nereus-kızı Theonoe'ye git,
Bilicidir o, kocan yaşıyor mu, yoksa sönmüş mü
Gözünün ışığı, sor ona! Alacağın yanıta göre,
Sevinirsin, ya da kendini sonsuz üzüntülere bırakırsın!
Bir şeyi kesin bilmeden, yasa pusa batmak da
Ne oluyor ki? Şimdi mezar başını bırak,
Gel benimle, bakireyi ara, konuş onunla,
Her şeyi öğreneceksin ondan. Gerçeğin kaynağı
Binanın içinde, uzağa gitmeye ne gerek?
Seninle birlikte girip, bakirenin söyleyeceklerini
Kendim de duymak isterim, çünkü kadınların
Yanında durup, destek olmak yaraşır kadınlara.

HELENA

Sizlere güveniyorum, gelin, gelin içeri! Sorgulayın

Benim kaderimi, felaketimi!
KORO
Bunu zevkle yapacağım!
HELENA
Off, ne sıkıntılı bir gün! Ah!
Ne acı verici şeyler duyacağım şimdi acaba?
KORO
Hemen acıları düşünme, güzelim, ağlayarak başlama işe.
HELENA
Kocama ne oldu? Gözleri ışığı, dört atlı altın arabasıyla
Güneşi görüyor mu hâlâ? Samanyolu'nu seyre dalıyor mu?
Bir ceset oldu da karanlık bir çukurda yatmakta mı yoksa?
KORO
Gelecek ne getirecek olursa olun, sen önce iyiyi düşün.
HELENA
Sen ey, sazlarla çepeçevre sarılı, serin sularıyla
Eurotas vadisi, yeminle sana inanıyorum, söyle,
Kocamın ölüm haberi doğru mu?
KORO
Ne? Ah, yazık sana!
HELENA
Eğer doğruysa, ben de
İpi boynuma geçirir, ucunda sallanırım, kaskatı ve soğuk
Ya da kılıçla bağrıma bir yara açıp
Demirini kendi elimle yüreğime bastırarak
Düşer ölürüm,
O üç Tanrıça'nın önüne kurbanlık olarak,
Priamos'un, İda ormanında kavalını çalıp
İnekleri otlatan oğlu için.
KORO
Bu kara bulutlar geçip gitsin, güneş gelsin yüzüne!
HELENA
Yazık oldu sana ey talihsiz Troya!
Rezilliklerin acısı senden çıktı, Tozlara bulandın!

Benim aşk cazibem, nice kana ve gözyaşına mal oldu!
Ve Yunanistan, yakınmalarla, hıçkırıklarla ağladı, haykırdı;
Acı, acıyı getirdi kan içinde, gözyaşı gözyaşını...
Anneler, oğulları için ağladılar, gencecik dullar kocaları için.
Ve saçlarını başlarını yoldular, kan kırmızıydı hep
Tırnak yarasından güzelim yanakları.
Frigya'nın Skamandros vadisinde kızlar,
Kardeşlerinin cesedi başında ağıtlarla
Saçlarını kazıdılar.
Ah, Arkadyalı Kallisto, Zeus'un sarılmalarından
Dört ayak olup çıkan, mutlu kız! Tüylü
Hayvan biçiminde, dümdüz surat,
Kaygıdan kurtulmuş, acıların verdiği
Hüzünden eser yok, daha talihliydin
Beni doğurandan. Ya Merope'nin kızı Titanis,
Artemis onun güzelliğini kıskanıp da
Altın boynuzlu ürkek geyik yapınca,
Kurtulmadı mı tüm sıkıntılarından?
Oysa benim bedenim, Dardanel'lerde
Priamos'un kentini mahvetti, pek çok Yunan da kayıp!

(Helena, koro ile birlikte saraya girer. Menelaos, gemisi batmış bir denizci olarak görünür)

MENELAOS

Ah Pelops, sen ey Piza kulvarında Oinomaos'la
Dört atlı araba yarışını kazanan kahraman,
Ne olurdu Tantalos, seni Tanrılara
Yiyecek olarak sunduğunda hayatın
Sona erseydi de, sonra, babam olan
Artreus'un doğumuna sebep olmasaydın,
O da, Aerope'yle evlenip ünlü ikiliyi,
Agamemnon'la beni dünyaya getirmeseydi?!
En büyük savaş makinesini – bunu böbürlenmek
İçin de söylemiyorum – İlion önlerine götürdüm;
Bir hükümdar değil, yalnızca bir komutan olarak

Yaptım bunu, ama pek çok kahramanın, zorlama
Olmaksızın, kendi istekleriyle emrine girdikleri
Bir komutan... Ve onlardan bir kısmı ölüler arasına
Karışıp gitti, bir kısmıysa, hasretle denizde buldu kendini,
Ülkelerine ölü isimlerini götürsünler diye. Bana gelince,
İlion'un sağlam surlarını yerle bir ettiğimden beri,
Mavi deniz dalgaları üstünde dolanıp duruyorum.
Güzel vatanıma erişmek için uğraşıyorum hep,
Ama kader benden bu mutluluğu esirgiyor sürekli.
Libya çöllerinin yanından geçtim kaç kez,
Sonra tam memlekete yakın geldiğimde
Bir fırtına alıp beni uzaklara attı hep,
Yeniden oraya götürecek bir rüzgârsa
Çıkmadı bir türlü. Şimdi burada, gemisi batık,
Yoldaşları yitik, kumsala fırlatılmış, sefil biri oldum;
Çünkü, İlion'dan aldığım Helena'yla, zorunlu olarak
Ve umutsuzca açıldığım masif ahşaptan gemim
Sivri kayalığa çarpıp paramparça oldu.
Ne şimdi geldiğim ülkenin, ne de ahalisinin adını
biliyorum: Kalabalıklardan kaçarcasına uzaklaşıyorum.
Üstümün başımın perişanlığı merak uyandırabilir,
Oysa ben utancımdan başıma gelenleri gizliyorum.
Çünkü, yüksek tabakadan biri çöktü mü,
Alışık olmadığı sefalet, zaten hep sefil olan birinden
Daha fazla sıkar. Şu anda, acilen yiyecek ve giyecek
İhtiyacı dayatıyor. Kedimi kapattığım gemi kalıntısı
Kolayca açığa çıkıverecek. Önceki görkemli giysileri
Ve tüm zenginliğimizi deniz yuttu. Bir mağaranın kovuğuna
Tüm başıma gelenlerin sebebi olan kadını, karımı gizledim,
Ve kalan birkaç yoldaşa da, karıma mukayyet olmalarını
Emredip geldim. Orada bıraktıklarımın acil ihtiyaçlarını
Karşılayacak bir şeyler bulur muyum, diye bakınıyorum.
İşte şu yüksek duvarlarla çevrili, mağrur kapılarıyla
Pek zengin ve mutlu bir adamın olduğunu belli eden

Binaya yaklaşıyorum. Öyle ya, bir gemici ancak zengin
Evlerden bir şey umabilir. Yoksa kendine bakacak
Hali bile olmayan biri, istese de ne verebilir ki?
(Sarayın kapısını çalar)
Eyyy, kapı bekçisi! Benim acil ihtiyacımı
İçeriye iletecek bir kimse var mıdır?

BİR YAŞLI KADIN

Kimdir kapıdaki? Sen çekip gidecek misin,
Yoksa orada dikilip içerideki efendileri rahatsız etmeyi
Sürdürecek misin? O zaman ucunda ölüm var.
Bir Yunan olarak bizim burada barınamazsın.

MENELAOS

Ah tamam tamam ihtiyar, verdiğin bilgi için sağ ol!
Öyle yaparım, ama benimle biraz daha yumuşak konuşsan?!

YAŞLI KADIN

İyi peki, oradan uzaklaş ey yabancı! Benim görevim,
Hiçbir Yunan'ı bu binaya yaklaştırmamak.

MENELAOS

Ooo, itilip kakılmaya, zorbalığa gelemem!

YAŞLI KADIN

Sen beni dinlemiyorsun ki, benden günah gider bak!

MENELAOS

İçerideki efendilerine bir iletivereceksin, o kadar...

YAŞLI KADIN

İletiverdim mi başına çok kötü şeyler gelebilir.

MENELAOS

Gemisi batmış biriyim, yabancıyım,
Benim gibiler için sığınma hakkı Tanrı emridir.

YAŞLI KADIN

O zaman bundan başka hangi kapıya gidersen git!

MENELAOS

Buraya girmek istiyorum, bırak beni.

YAŞLI KADIN

Fazla oluyorsun ama, zora baş vurmam gerekecek!

MENELAOS

Ah ah, benim savaşçı ordum, neredesin şimdi?!

YAŞLI KADIN

Orada saygınmışsın, inanıyorum, ama burada geçmez işte!

MENELAOS

Ah, kader, ne kadar aşağılandım, haksız yere!

YAŞLI KADIN

Gözlerin yaş içinde, nedir derdin?

MENELAOS

Önceki mutluluğuma bakıyorum da, kaderime yanıyorum.

YAŞLI KADIN

Git de derdini dostlarına dök!

MENELAOS

Bu memleket neresidir? Kimin bu saray gibi bina?

YAŞLI KADIN

Mısır burası ve bina da Proteus'un sarayı.

MENELAOS

Mısır mı? Vah vah! Nerelere savrulmuşum ben?

YAŞLI KADIN

Nesini beğenemedin bizim görkemli Nil'imizin?

MENELAOS

Ona bir şey demedim, ben kendi kaderime kahrediyorum!

YAŞLI KADIN

Talihsizliğine kahreden yalnız sen değilsin ki!

MENELAOS

O sözünü ettiğin kral şimdi sarayda mı?

YAŞLI KADIN

Hayır, onun mezarı burada, oğlu hükmediyor şimdi.

MENELAOS:

Oğlu nerede peki? Sarayda mı kalır, yoksa başka yerde mi?

YAŞLI KADIN

Şimdi içeride değil: Fena halde Yunan düşmanıdır!

MENELAOS

Neden acaba, ola ki beni de bağlayabilir.

YAŞLI KADIN

Zeus-kızı Helena burada sarayda.

MENELAOS

Neydi ne? Ne dedin sen? Bir daha söylesene!

YAŞLI KADIN

Bir zamanlar Sparta'da olan Thündareos-kızı.

MENELAOS

Nereden geldi ki? Söyle hele ne demek oluyor bu?

YAŞLI KADIN

Lakedaimon'dan geldi, burada kaldı.

MENELAOS

Ne zaman?

(Kendi kendine)

Karımı o mağaradan kaçırdılar mı?

YAŞLI KADIN

Akha'ların ordusu Troya seferine çıkmadan önce.

Sen şimdi uzaklaş saraydan. Çünkü bize bir şeyler oldu,
Hükümdar sarayı alt üst vaziyette. Kötü bir zamanda
Geldin sen; eğer Prens rastlarsa, hizmet yerine kesin
Ölüm demektir bu senin için. Yunanları severim ben,
Kaba davranıyor gibi olmam, Prens'ten korktuğum içindir.

(Kapıyı kapatıp içeri girer)

MENELAOS

Ne demeli? Önceki sıkıntı yetmezmiş gibi,
Bir de bu duyduklarım şimdi?
Troya'dan buraya yakalayıp getirdim karımı
Ve orada mağarada gözetim altında tutuluyor,
Derken işitiyorum ki, karımla aynı isimli
Bir başka kadın, bu kral sarayında yaşamakta.
Üstelik moruğun söylediğine bakılırsa, o da, Zeus kızı?!
Nil kıyısında Zeus'un adını kullanan bir ölümlü mü
Var acaba? Yoksa gökte ondan yalnız bir tane vardır!
İyi de, Eurotas vadisindeki sazlarla çevrili Sparta'dan,
Başka nerede bir tane daha bulunabilir ki?

Thündareos adında da bir tek adam vardır besbelli,
Ayrıca Lakedaimon veya Troya ile adaş başka kentler
Olduğunu bilen de yok, duyan da. Ne yapmalı bilmem!
Koca dünyada o kadar çok insan yaşıyor ki,
Bunların aynı ismi taşıyanları olsun, aynı isimli
Kentler olsun, hiç de şaşırtmaz beni. O ihtiyar
Köle kadının korkutmalarına da pabuç bırakmam ben.
Adımı duyunca bana yiyecek vermeyecek kadar
Katı yürekli bir kimse olamaz. Troya'nın
Yangınını tüm dünya biliyor, o yangını ateşleyen
Menelaos'u da bilmeyen yoktur besbelli! Ben
Bu prensi burada bekleyeceğim, iki seçenek var:
Ya adam odun gibidir, o zaman sıvışıp gizlice
Gider gemi kalıntısına saklanırım. Ya da yumuşak
Biridir, o zaman acilen gerekeni ondan dilerim.
Benim durumumdaki biri için gerçekte en acı olanı
Kendim bir kralken yabancı hükümdarlardan
Bir şeyler dilenmek, ama zorunlu ihtiyaç sıkıştırıyor,
Ne yaparsın! Acil ihtiyaç en güçlüyü yener, çeliği,
Demiri keser, demiş bilgeler, benim sözüm değil bu.

(Kenara çekilir.
Koro, Helena ile birlikte saraydan çıkar)

KORO

Bilici bakire, içeride,
Bildiklerini, gördüklerini
Söyledi; ona göre, Menelaos
Toprağın altına gömülüp
Karanlıklar dünyasına göçmemiş henüz,
Ama hâlâ daha dalgalı denizde,
Memleketinin sahillerinden uzak,
Kaygılar içinde dolanıp dururmuş;
Hayatı belirsiz, yoksul,
Dostları yok, neşe hiç yok,
Sonsuz bir dünyada sürekli

Oraya buraya sürüklenmekteymiş,
Troya dönüşü, denizden korkan gemiyle.
HELENA
Ben, Theonoe'nin her şeyi apaçık gören,
Değerli sözlerinden sonra yeniden mezar başındaki
Yerime dönüyorum. Bana açıkça söyledi ki: Kocam
Hâlâ hayatta, güneşin ışığını görüyor ve
Acılarının hedefi görünür olduğunda,
Oraya buraya, enine boyuna, binlerce yoldan
arayışta çok sınanmış olarak, o hedefe varacak.
Yalnız, bir şeyi söylemedi, gelmekle kurtulacak mı?
Ben de, onun yaşadığını öğrenmenin heyecanıyla
Ötesini soruşturmayı unuttum. Çünkü, bu
Memleketin çok yakınında, demişti, gemisi batmış,
Birkaç yoldaşıyla kumsalda, diye de eklemişti.
Ah, ne zaman çıkacaksın ortaya, nasıl özledim seni!
(Menelaos ortaya çıkar)
Aa, bu da kim? Bir şeytanlık kol mu geziyor burada?
Proteus'un Tanrıların terk ettiği oğlunun bir numarası mı?
Çabuk bir kısrağın koşum hızıyla şarap Tanrısının çılgın
Rahibesi gibi mezar başına koşalım! Beni yakalamak
İsteyen bu adam, vahşi birine benziyor!
MENELAOS
Hızlı adımlarla mezarın kenarına yetişmek için
Bu ne telaş, ey kadın? Dur! Neden kaçıyorsun?
Görünüşün beni öyle bir dehşete düşürdü ve
Dili tutulmuş bir şaşkınlığa uğrattı ki!
HELENA
Zorbalık var burada! Bu adam benim
Mezar başına giden yolumu kesiyor,
Ey kadınlar, beni yakalayıp, öylesine
Korkup kaçındığım krala teslim edecek!
MENELAOS
Haydut değilim ben, kötülük edene de uşak olmam!

HELENA
Ama üstün başın vahşi işte, perperişan!
MENELAOS
Ah bırak şu korkuyu, biraz yavaşla!
HELENA
Yavaşladım, çünkü sığınağıma vardım.
MENELAOS:
Kimsin sen ey kadın? Bu nasıl bir görünüştür?
HELENA
Sen kimsin ki? Benim de sana sorma hakkım var!
MENELAOS
Böylesine benzerlik hayatta görülmez!
HELENA
Ah, ey Tanrılar! Dostları bulmak tanrıların işidir ya!
MENELAOS
Söylesene, sen Yunan mısın, yoksa bura yerlilerinden misin?
HELENA
Yunanım, ama sen de kendinden biraz bilgi ver bakalım.
MENELAOS
Helena'ya öyle benziyorsun ki bu kadar olur!
HELENA
Sen de tıpkı Menelaos! Şaşırdım doğrusu!
MENELAOS
Doğru bildin! Bin türlü badireden geçmiş adam, o benim işte
HELENA
Ah, sonunda karının kollarına döndün!
MENELAOS
Nasıl? Ne karısı? Dokunma bana!
HELENA
Babam Thündareos'un seni evlendirdiği kadın işte!
MENELAOS
Ey ışıkların tanrıçası Hekate, bir hortlak mı görüyorum?
HELENA
Yoluna çıkmış bir gece hayaleti değil gördüğün.

MENELAOS
Ben, iki kadının birden kocası olamam herhalde!?
HELENA
Başka hangi kadının kocasıydın ki?
MENELAOS
Frigya'dan getirip mağarada gizlediğim kadının...
HELENA
Ah dostum, benden başkası yok!
MENELAOS
Aklım yerinde besbelli, o zaman gözlerim hasta demek..
HELENA
Bana bakınca, karını görmüyor musun gerçekten?
MENELAOS
Benzerlik tamam, ama açık bir gerçek mi bakalım.
HELENA
Eksik olan ne? Bak bana! Bundan daha kanıtlayıcı ne olabilir?
MENELAOS
Sen, tıpkı o'sun, bunu inkâr edemem doğrusu!
HELENA
Senin kendi gözünden başka kim gösterecek doğruyu sana?
MENELAOS
Ama benim bir karım var, sıkıntı orada!
HELENA
Troya'ya gitmedim ben, benim taklidimdi giden!
MENELAOS
Öyle etli canlı bir taklidi kim yaratabilir ki!
HELENA
Esîr'den! Bir Tanrı eli yarattı o kadını.
MENELAOS
Peki Tanrıların hangisi biçimledi ki onu? Öyle harika!
HELENA
Paris bana kavuşmasın diye Hera'nın yaptığı bir oyundu.
MENELAOS
Peki sen hem Troya'da hem burada nasıl olabildin?

HELENA

İsim, burada da olur orada da, ama ben değil!

MENELAOS

Off, bırak beni. Sıkıntım bana yeter zaten.

HELENA

Beni bırakıp taklidimle gideceksin, öyle mi?

MENELAOS

Haydi, elveda Helena'nın taklidi, sana güzel günler!

HELENA

Ah, yazık! Tam buldum derken kaçıyor kocam benden!

MENELAOS

Orada çekilenlerin yükü, senden daha inandırıcı.

HELENA

Off, off, benim çektiklerim gibisi var mıdır acaba?
En sevdiğim insan bırakıp gidiyor beni burada,
Memleketim Yunanistan'ı ise, göremeyeceğim bir daha!

(Bir Ulak girer)

ULAK

Nicedir seni arıyorum Menelaos, neyse buldum sonunda,
Senin ahbaplar gönderdiler de, bu yabanın
Memleketinde dolaşmadığım yer kalmadı.

MENELAOS

Ne var? N'oldu? Bu yabanlar soydu mu yoksa sizi?

ULAK

Yok yok! Bir mucize oldu! Kelimelerle anlatmak zor!

MENELAOS

Söylesene! Acelenden belliydi bir gariplik olduğu.

ULAK

Aynen öyle! Şimdiye kadarki uğraşın boşunaymış demek!

MENELAOS

Bu boş laflara karnımız tok. Başka bir diyeceğin var mı?

ULAK

Karın, selamsız sabahsız, bizim korumamızı aşıp
Uçuverdi kutsal mağaradan havaya, giderek de

Görünmez olmaya başladı ama işittik söylediklerini:
"Ah, zavallı Frigya halkı ve zavallı Yunanlar,
Skamandros kıyılarında benim yüzümden
Telef olup gittiniz, oysa sırf Paris,
Helena'nın olacak diye çılgınlığından
Hera'nın marifetiydi bütün bunlar!
Eh, işim bitti, kaderim uzun bile dayandı benim,
Dönüyorum artık babama, gökyüzüne...
Yazık, tümüyle masum Thündareos-kızı
O kötü namı boşuna taşıdı, Paris de
Hiçbir zaman Helena'nın olmadı!"

(Helena'yı görür)

Ooo, selam sana, Leda'nın kızı! Buradaymışsın ha,
Ben yıldızlara yükselip gittiğini söylerken, tabii ya,
Senin o hafif bedeninin kanatlı olduğunu bilemedim!
Haa, bak yalnız bir daha bizleri küçümseyip,
Kocanı ve savaşçılarını İlion'da öyle boşuna
Uğraştırmak yok!

MENELAOS *(Helena'ya)*

Öyle ha? Senin söylediklerin doğru demek ve
Bu anlatılana tıpatıp uyuyor. Ah, ey güzel gün,
Sevgilimi kollarıma yeniden kavuşturan, nicedir
Özlediğim gün!

HELENA

Ah, en sevgili erkek, benim Menelaos'um!
Sıkıntı bitti: Şimdi bunun heyecanı var yalnızca!
Ah, sevgili dostlar, özlemini çektiğim kocama
Kavuştum ve pek çok gün doğuşundan sonra,
Sevgi dolu kollarımla sarıldım ona!

MENELAOS

Seni buldum! Pek çok soracağım, pek çok anlatacağım
Var sana, ama nereden başlayacağımı bilemiyorum.

HELENA

Öyle mutluyum ki, başımın üstünde uçuşuyor

Saçlarım, gözlerimden sevinç göz yaşları
Boşanıyor. Ve ben, sevdiğim adamı kollarımla
Sarıyorum işte, heyecanlıyım! Kocam benim!
MENELAOS
Ah, güzelim benim! Nasıl keyifliyim:
Zeus'un ve Leda'nın kızı kollarımda,
Bir zamanlar erkek kardeşlerinin, o atlı
İki delikanlının meşale ışığında kutladıkları,
Ve bir zamanlar Tanrıların evimden
Alıp götürdüğü o güzel kadın....
KORO
Sevin buna! Hem de çok sevin!
Çünkü, iki sevgiliden biri acılar içinde kıvranırken
Ötekinin haberi bile olmazsa, hiç hoş değildir.
HELENA
Ah, eskiden olanları bırakın n'olur, unutun!
Kader, daha da büyüğünü getirdi işte mutluluğun!
Sevinç gözyaşlarımız bu bizim, biraz geç
Ama olsun, mutluluğumuzu düşünelim artık!
MENELAOS
Seninim ben, sen de benim! Öylesine felaketli geçen
Günlerden sonra, şimdi anlıyorum Tanrıçanın
Numarasını! Gözümün yaşında, geçmişin
Buruk anısından çok, sevinç heyecanı var.
HELENA
Hâlâ hayret içindeyim! Kimin aklına gelirdi ki ben,
Beklemekten kurtulup, seni bağrıma basacağım!
MENELAOS
Şimdi benimlesin, oysa ben sanmıştım ki sen,
Talihsiz Troya'nın surlarına kaçtın, gittin! Sahi,
Söylesene nasıl kaçırıldın benim sarayımdan?
HELENA
Aman canım, tatsız bir şeye parmak bastın,
Acılarla dolu bir hikâyeyi dinlemek istiyorsun.

MENELAOS

Anlat hele, Tanrıların yaptığı her şeyi anlat!

HELENA

Ama nefretlik ve iğrenç şeyler onlar!

MENELAOS

Yine de anlat sen, maceralı hikâyeler ilginçtir.

HELENA

Yabancı bir delikanlının kollarında bir gemiyle uçarak
Değil, aşk hırsının kıskançlığıyla uçarak...

MENELAOS

Peki seni memleketten alıp uçuran güç kimdi?

HELENA

Zeus ile Maia'nın oğlu Hermes'ti cancağızım
Beni Nil vadisine getiren!

MENELAOS

Ooo, hayret,
Onu kim göndermiş ola ki, tuhaf doğrusu!

HELENA

Ah, hâlâ ağlarım, sıcak yaşlar süzülür gözümden:
Zeus'un karısıydı beni mahveden çünkü.

MENELAOS

Hera mı? Neymiş derdi? Bize düşmanlığı ne ki?

HELENA

Ah, Tanrıça'ların bedenlerini yıkayıp güzelleştiren
O olmaz olası sular, o uğursuz yarış, o karar!

MENELAOS

Hera'nın bunlarla ilgisi ne peki?

HELENA

Beni Paris'ten koparmak...

MENELAOS

Nasıl, ne gibi?

HELENA

Afrodite beni Paris'e yakıştırmış...

MENELAOS

Eyvah!

HELENA

Eyvah, eyvah! Hera beni Mısır'a getirtti!

MENELAOS

Yerine de taklidini koydu, demiştin hani.

HELENA

Ve sarayına da acıları getirdi!
Ah, anneciğim ah!

MENELAOS

Ne demek o?

HELENA

Annem gitti, annem yok artık, evliliğe
İhanetin utancından asmış kendini!

MENELAOS

Vah vah! Peki kızımız, Herkine? O yaşıyor değil mi?

HELENA

Çocuksuz bir bakire olarak, ah canım,
Benim evlilik dışı ilişkimin suçluluğuyla...

MENELAOS

Ah, Paris, sen benim evimi başıma yıktın!
Senin de yıkımın oldu bu ve tunç giysili binlerce
Cesur Akha'nın da sonu oldu.

HELENA

Ve ben talihsizi, bir Tanrı, memleketimden kopardı,
Kentimden ve senden çekip aldı; bir lanet kondu üstüme
Evden gitmişim diye, oysa gitmedim, adım öyle çıktı
İğrenç aşk rekabetinden!

KORO

Mutluluk, gelecek için size gülümsüyorsa bu,
Geçmişte çektiğiniz sıkıntıların mükâfatıdır.

ULAK

Sevincinizi benimle de paylaşır mısınız Menelaos?..
Görmesine görüyorum, ama nedenini kavrayamadım ki!

MENELAOS

Olur, ihtiyar, konuşmalara kulak ver sen, yeter.

ULAK

Troya için olanlarda bu kadının hiç suçu yok mu yani?

MENELAOS

Bunun yok! Tanrının bir numarası kör etmiş gözümüzü,
Elimizdeki, havadan yapılma bir taklitmiş meğer.

ULAK

Nee? Tüm çabamız bir balon uğruna mıymış?

MENELAOS

Üç Tanrıçanın çatışması üzerine Hera'nın eseri bütün bunlar

ULAK

Peki şimdi bu, hakiki mi yani, senin karın mı bu?

MENELAOS

Evet öyle. Bu sözüme inanıp güvenebilirsin!

ULAK

Tanrıların işleri ne kadar da anlaşılmaz
Oluyor be kızım?! Her şeyi kendi bildikleri gibi
Evirip çeviriyorlar! Burada biri uğraşır, didinir, yapar;
Öbür yanda uğraş nedir bilmeyen öteki, berbat eder.
Böyle değişken yaşamda sürekli mutluluk olmaz.
Şimdi, sen ve kocan, bazı sıkıntılar yaşadınız,
Sen, uğradığın iftiralar yüzünden, kocan ciddî bir
Bir savaşın akıntısında; ve tüm çabasına karşın eli boş kaldı.
Ama bak, doluyor o el işte: Kocan, kendisini
Hiç beklenmedik bir mutluluğa hazırlamakta.
Sana gelince, ne ihtiyar babanı, ne de erkek kardeşlerini
Utandıracak bir şey yapmadın sen! Söylenenler yalandı!
Şimdi hayalimde, senin düğün alayın canlanıyor,
Dizi dizi meşaleler, ben yakmışım her birini,
Damat, seni mutluluktan uçan baba evinden
Almış, dört atlı arabayla koşturuyor sarayına.
Efendilerine saygı göstermeyen, onlarla birlikte
Sevinip, acılarını içtenlikle paylaşmayan kişi, kötüdür.

Örneğin ben, alt tarafı bir uşağım, ama işte hep
Soylu fikirleri olan uşaklardan sayılmayı isterim.
Özgür kişi olmasam da, ruhen özgür, olabilirim.
Çünkü böylesi, hem uşak ruhlu olup,
Hem de köle muamelesi gören, iki katlı
Uşak olmaktan, daha iyidir besbelli.

MENELAOS

Elbette, ah ihtiyar! Benimle, benim yanımda
Uğraş verirken, nelere katlanmadın ki sen de;
Eh, şimdi bu mutluluğun bizzat tanığı olarak
Git de anlat bizim geride kalanlara, beni
Nasıl bulduğunu ve durumun nasıl olduğunu.
Söyle onlara, kumsalda beklesinler ve tetikte
Olsunlar, çünkü ben eğer bunu buradan kaçırabilirsem,
Yabancı halktan kurtulup, mutluluğa ermemiz,
Biraz maceralı olacağa benzer, öyle seziyorum.

ULAK

Baş üstüne! Ama, prens, bu meselede, kâhinlikler,
Nasıl da sıfır oldu, yalan derecesine düştü, değil mi?
Örneğin kurban alevleri olsun, kuşların
Sesleri olsun, hiçbir işe yaramamış oldu. Bu, kuşların
İnsanlığa yararlı olduğuna inanmak enayilik zaten.
Bilici Kalkhas, orduya, "Havadan yapılma bir
Taklit uğruna dostlarınızın ölümünü göreceksiniz,"
Filan dedi mi hiç? Ya bilici Helenos? Boşu boşuna
Memleketinin çöle çevrilmesine neden oldu!
Tanrının isteğiydi bu, denecek: Peki! Bilicilik
Ne oluyor ki? Kurban adayıp iyilik dileyeceksin,
Ama biliciliğe boşver gitsin! Para tuzağından
Başka bir şey değil! Üstelik, alevlere bakarak
Zengin olan bir züğürt de görülmemiş.
En âlâ bilici: Akıl ve zekâdır. *(Gider)*

KORO

Bilicilerle ilgili olarak ben de ihtiyarla

Aynı fikirdeyim: Tanrılarla iyi geçinen, evi için de
En iyi kehanetleri kazanmış demektir.

HELENA

Neyse, buraya kadar işler iyi gitti ya,
Sahi, senin, dönüşte başından neler geçti,
Bunu bilmek bir şey kazandırmaz elbet
Ama, dost, dostun çektiklerini bilmek ister.

MENELAOS

Bir cümleyle o kadar çok şey sordun ki!
Ege denizindeki felaketi kim tasvir eder,
Nauplios'un, Euboia kumsalında yaktığı
Aldatıcı ateşleri, yanlışlıkla girip çıktığım
Girit kentlerini, Libya kentlerini, hele Perseos
Gözetleme kulelerini... Anlatmakla kesin
Bitmez, ama o sıkıntıları bu kez ikimizin
Birlikte ve iki kat çekmemiz demek olur!

HELENA

Gerçi cevap, sorunun kendisinden daha güzel,
Ama bana bir tek şeyi söylesen yeter: Bu
Sürüklenmelerde ne kadar zaman yitirdin?

MENELAOS

Troya önünde geçirdiğim on yılın üstüne
Bir de yedi yıl dalgalarla boğuşmakla geçti.

HELENA

Vah, vah! Amma uzun zaman bu canım benim,
Üstelik onlardan kurtulup bir katilin eline düşüyorsun!

MENELAOS

Ne dedin? Nasıl yani? Sen de beni hepten yok ettin, kadın!

HELENA

Burada, bu binanın sahibi seni öldürür.

MENELAOS

Böyle bir talihsizliği hak edecek ne yaptım ki ben?

HELENA

Senin gelmen, benimle evlenmesinin önünü tümden kesiyor.

MENELAOS
Gerçekten benim karımla evlenmek isteyen biri mi var?
HELENA
Hem nasıl? Ve ben tahammül etmek zorundayım!
MENELAOS
Güçlü biri mi bu? Düpedüz ülkenin başındaki mi yoksa?
HELENA
Proteus'un oğlu, bu ülkenin kralı.
MENELAOS
Köle kadının söylediği buymuş demek!
HELENA
Hangi kapıydı çaldığın?
MENELAOS
Şu kapıydı, dilenci gibi de kovuldum!
HELENA
Yiyecek bir şeyler dilendin, değil mi? Vah yazık!
MENELAOS
Öyle oldu; ama görünüşe pabuç bırakmadım.
HELENA
Neyse, şimdi beni isteyenle ilgili her şeyi biliyorsun!?
MENELAOS
Evet, ama senin bunu kabul edip etmediğini bilmiyorum.
HELENA
Sana sadakatimi tertemiz sakladım!
MENELAOS
Güzel geliyor kulağa, eğer gerçekse tabii! Kanıtı ne peki?
HELENA
Bu mezar başı benim talihsiz sığınağım, görüyor musun?
MENELAOS
Kamışlardan bir yatak, yazık – Ne gerek vardı ki buna?
HELENA
Bu kutsal yere sığınarak onun yatağından kurtulmuş oldum
MENELAOS
Bir tapınak yok muydu? Ya da yabanlarda âdet mi böyle?

HELENA

Burası, tanrı tapınaklarından daha az koruyucu değildi.

MENELAOS

Peki, seni memlekete götüremeyecek miyim yani?

HELENA

Benim elimden ziyade, bir kılıç şakası bekliyor seni!

MENELAOS

Felaketin daha kötüsünü görmemiştir dünya!

HELENA

Dolayısıyla hiç çekinmeden kaç kurtul buradan!

MENELAOS

Seni bırakarak, ha? Troya'yı senin uğruna mahvettim ben?

HELENA

Bana sahip olmak seni öldürecekse, hayır!

MENELAOS

Troya Savaşı'na yakışmayan korkak bir öneri bu!

HELENA

Hükümdarı öldürmeyi düşlüyorsun ha? Yapamazsın ki! 770

MENELAOS

Niye? Onun bedenine çelik işlemiyor mu?

HELENA

Dene de gör! İmkânsıza hiçbir bilge kişi cüret etmez!

MENELAOS

Elimi kolumu bağlayıp sessiz sadasız durayım mı yani?

HELENA

Hiç çaresi yok! Yeter ki bir hile bulunsun!

MENELAOS

Cesurca bir ölüm, acılı ölümden daha tatlıdır.

HELENA

Kurtuluş umudumuz için bir tek yol var...

MENELAOS

Rüşvet mi, cesaret mi, ya da ikna sanatı mı?

HELENA

Eğer hükümdar, senin geldiğini bilmezse...

MENELAOS

Kim söyleyecek ki ona? Beni tanımaz da zaten!

HELENA

Onun Tanrı gibi bir yardımcısı var bu binada.

MENELAOS

Nasıl, binanın içinde gaipten gelen bir ses mi?

HELENA

Hayır, Theonoe adında bir kız kardeş.

MENELAOS

Adına bakılırsa bir bilici. Söyle peki, bunun tehlikesi nedir?

HELENA

Her şeyi bildiği için, seni kardeşine ihbar eder.

MENELAOS

O zaman, ölürüm. Çünkü fark edilmemem mümkün değil.

HELENA

Yalvarsak onu etkileyemez miyiz acaba?

MENELAOS

Ne için? Neyin umudunu veriyorsun bana?

HELENA

Kardeşinin senden haberi olmasın.

MENELAOS

Diyelim ki olmadı, buradan kurtulmak mümkün olacak mı o zaman?

HELENA

O kız kardeşle birlik olursak kolay, ama o bilmeden olmaz.

MENELAOS

Bu sana kalıyor öyleyse, kadın kadının halinden daha iyi anlar

HELENA

Ah, ayaklarına kapanıp bir yalvarırım ki...

MENELAOS

İyi de, ya bunlar hiç etkilemezse?

HELENA

O zaman senin ölümün, benim zoraki evlenmem kaçınılmaz.

MENELAOS

Sadakatin kalmayacak ama zorla diye mazur görüleceksin!

HELENA

Hayır, senin başın için yemin ederim ki...

MENELAOS

Evet, başkasının yatağına girmemeye yemin mi ediyorsun?

HELENA

Tabiî, aynı kılıçla kıyarım canıma, senin yanına düşerim.

MENELAOS

Öyleyse sağ elini uzat bana!

HELENA

Al! Sen ölürsen, ben de bu dünyada kalmayacağım!

MENELAOS

Ben de, eğer seni benden alırlarsa, hayatıma son vereceğim!

HELENA

Böyle ölürsek, en azından ünümüz kalır.

MENELAOS

Burada mezar başında seni öldürür, ardından da
Kendi canıma kıyarım. Ama ondan önce senin elin için
İyi bir kavga veririm. Cesareti olan, buyursun gelsin!
Troya'daki şanıma halel getirtecek değilim burada.
Yunanistan'a da utanç lekesiyle dönmem.
Ben ki, Thetis'in kahraman oğlunu elinden almışım,
Telamon'un Aias'ını, kanı akarken görmüşüm,
İhtiyar Neleus'un, son oğlu Nestor'u da
Yitirişini yaşamışım, ben, karım uğruna ölüme gitme
Yürekliliğini gösteremeyeceğim, öyle mi?
Yooo! Eğer Tanrılar'da biraz bilgelik varsa, düşman
Eliyle ölmüş cesur bir kahramanı, mezarında
Hafif kumla yumuşakça örtmeyi bilirler. Oysa
Korkak olana toprak fena basınç yapar.

KORO

Ey Tanrılar, Tantalos'un evine sonunda mutluluk
Getirin yeniden, felaketten kurtarın onu!

HELENA

Ah, felaket ve sızlanma! Evet, budur benim kaderim.
Olan oldu bize Menelaos: İşte, bilici Theonoe çıktı,
Geliyor! Kapılar açıldı, titriyor sürgüler... kaç! Haydi!
Burada ol veya olma, fark etmez, biliyor ya senin
Geldiğini! Bitti! Bu beni mahvediyor işte!
Troya'dan tam kurtulmuşken, bu kez de yabancı
Ülkede yabancı kılıçlar karşılıyor seni!

(Theonoe, iki hizmetçi kızla saraydan çıkar)

THEONOE

Sen, meşalenin ışığıyla önden yürü,
Bırak kükürt dumanı yayılsın kutsal esîr içinde ki
Havadan temiz bir nefes çekebileyim ben.
Sen de arıtma alevini iz üstüne tut da,
Bakalım, günahkâr bir ayak basmış mı ona.
Mumları, gideceğim yöne önden şöyle bir salla.
Ben Tanrılara hizmetimi tamamlayınca, gidip,
Ocağın ateşini saraya geri götüreceksiniz.

(Helena'ya)

Nasıl oldu söylediklerim? Ha? Konuşsana Helen!
Kocan Menelaos, gemisini ve senin taklidini
Kaybetmiş ve canlı olarak burada değil mi?

(Menelaos'a)

Vah zavallı, en kötü belalardan tam kurtulmuşken
Eve dönüş mümkün mü, kalman mı gerekir, bilmiyorsun
Çünkü senin yüzünden gökte tartışma çıkacak,
Karar oturumu bugün Zeus salonunda;
Şimdiye dek düşmanca davranmış olan Hera,
Artık senden yana, seni onunla birlikte memleketine
Döndürmek istiyor, böylece de Paris'in sevgilisinin,
Afrodite'nin sahte bir armağanı olduğunu, dünya âlem
Öğrensin istiyor. Afrodite'yse, kendi güzellik çelengini,
Helena'nın Paris'e sevgili olarak verilmesi karşılığında
Kazandığını dünya öğrenmesin diye, bu dönüşü

Engellemeye çalışıyor. Şimdi, Afrodite'nin isteğine uyup,
Senin burada olduğunu kardeşime ihbar etmek ve
Yok olmanı sağlamak, ya da Hera'ya uyarak,
Buraya gelecek olursan kendisine bildirmemi
Bana emretmiş olan kardeşimden gizleyip, seni
Kurtarmak, bana bağlı.
(Hizmetçi Kızlara)
İçinizden biri,
Benim güvenliğim için, kardeşime gidip
Onun burada olduğunu söyler mi?
HELENA
Ey bakire, ayaklarına kapanarak yalvarıyorum sana!
Önünde uzanmış ellerime bak da acı bana n'olur,
O kadar uzun zaman özleyip de henüz kavuşmuşken,
Kocamı bir anda ölmüş görmeyeyim!
Onun, güvenle sıcak kollarıma döndüğünü,
İhbar etme kardeşine, yalvarırım!
Ah, sesime kulak ver, kurtar bizi!
Kurban etme yüreğindeki Tanrı sevgisini
Kardeşinin acımasızlığına; kötü bir iş için,
Kötü bir niyete feda etme kendini.
Tanrı zorbalıktan nefret eder: İyilikle kazanılmış
Mülk edinmeli insan, haksız kazanımla zengin
Olmak için, talana, yağmaya rağbet etmemeli.
Yeryüzü de gökyüzü de tüm insanlar için ortak,
Orada ister ev yaparsın ister saray, başkasınınkine
Saldırmak, zorbalıkla gaspetmek, olmaz ama.
Hermes getirmişti beni babana, kocam almaya
Gelene dek korusun diye beni, yarı iyilik, yarı
Sefalet yani. Kendisi ölürse nasıl alacak ki beni?
Proteus, bir ölüye nasıl iade edecek yaşayan birini?
Babanın ve Tanrının hakkını gözet öyleyse.
Gerek Merhum, gerekse Hermes, emaneti teslim
Etmek isterler mi, yoksa istemezler mi? Bence

İsterler. O zaman, soylu babanın yeri, kardeşinin
Acı veren hatırından daha üstte olmalı elbet.
İnsanüstü'ne inanan bir bilici olarak sen
Eğer soylu babanın eylemini hiçe indirir,
Haksız kardeşininkini öne çıkarırsan,
Görünmez her şeyi bilip de, görev ve erdem
Nedir, bilmemenin utancını taşırsın.
Ah, bu felaketli, bu zor durumumda kurtarıcım ol, n'olur!
Talihsizliğimin tesellisi olarak yap bunu.
Bak, şu an tüm dünya Helena'yı rezil biri olarak biliyor;
Çünkü adım, "Kocasına ihanet ederek
Zengin Frigya kentinde safa sürmüş"e çıktı.
Oysa şimdi Hellas'a ve Sparta kentine varabilirsem
Ve insanlar görürlerse ki, ben kocama sadık kalmışım,
Onların başına bu işleri açan ise Tanrını bir oyunuymuş,
O zaman erdem çelengi yeniden konacak başıma
Ve şu anda kimsenin yüzüne bakmadığı kızımı
Evlendirebileceğim, sonra da kurtulup
Buradaki huzursuz yaşamdan, kendi evimdeki
Eşyanın keyfini çıkaracağım. Eğer o ölseydi
Uzaklarda yitip giden için gözyaşı dökecektim!
Oysa o hayatta ve kurtulmuş ama elimden alınıyor zorla!
Ah, hayır sevgili bakire! Yalvarışlarıma kulak ver,
Bağışla bana onu; erdemli babanın değerli çocuğu ol!
Çünkü tutarlı anne babanın çocukları için en güzel şan,
Onlara yakışır bir tarzda yaşam sürmektir.

THEONOE

Çok etkileyici bu konuşman, ey kadın ve sen
Kendin de öyle! Şimdi merak ediyorum,
Menelaos ne der acaba kendi yaşamı üstüne!

MENELAOS

Ben, ne senin dizlerine sarılırım, ne de
Gözümden yaşlar dökerim: Bu tür zayıflık
Gösterileri, şanıma yakışmaz benim.

Gerçi denir ki: Acılar içinde kirpiğinden bir damla yaş
Akmasıyla bir kahraman ayıplanamaz:
Ama bu bir erdem bile sayılsa, ben onu,
Kahramanlığın ve yürekliliğin üstünde tutmam.
Hayır, eğer karısını yeniden kazanmak isteyen
Bir yabancıyı kurtarmak hoşuna gidiyorsa,
Ver ona karısını ve kurtar onu. Yok hoşlanmıyorsan eğer
Bu benim için bir değil bin felaket demektir,
Ama sen, kötü bir kadın olursun o zaman.
Şimdi, bence doğru ve iyi görüneni, sana
En iyi seslenebilecek biçimde söyleyebilmek için,
Burada, babanın mezarı başında konuşmak isterim:
Ey bu mermer çukurda yatan ihtiyar,
Karımı almaya geldim ben. Onu sana Zeus,
Benim için koruyasın diye göndermişti.
Sen veremezsin elbette artık onu, çünkü ölmüşsün,
Ama burada bulunan ve şimdi babasına seslendiğim
Bakire, öylesine saygı duyduğu senden azar işitmeyi
İstemez besbelli, çünkü her şey şu an onun elinde.
Ey cehennem tanrısı, senin de desteğini istiyorum.
Karım uğruna kılıcımla sana kurban ettiğim
Öyle çok hayat oldu ki, kurbana doydun sen!
Şimdi, ya tüm onları yeniden yaşama döndürürsün,
Ya da buradakinin, Tanrılara inanmış bir babanın
Has çocuğu olan karımı geri vermesini sağlarsın!
Ama eğer onu benden zorla almak isterseniz,
Helena'dan kalanı söyleyeyim size:
Bil ki ey bakire, burada beni bağlayan bir yemin var,
Önce kardeşinle ölümüne bir kavgaya tutuşacağım,
Bunu böylece bilmiş ol! Ama eğer kardeşin,
Teke tek vuruşmaktan kaçınır da, bizi bu kutsal
Mekândan açlıkla uzaklaştırmaya kalkarsa,
O zaman kararımız kesin, onu öldüreceğim önce,
Sonra da iki yanı keskin demiri, kendi yüreğime

Saplayacağım! Böylece burada, bu mezarın başında,
Kan fışkıracak yükseklere ve sonra biz iki ölü,
Bu taş mezarın üstünde yatacağız yan yana,
Sana sonsuz pişmanlık, babana da sonsuz utanç olarak! ...
Evet, onun eli ne kardeşinin, ne de başka bir erkeğin
Olmayacak, hayır, alacağım onu, memlekete değilse de,
Derinlere, gölgeler ülkesine götüreceğim benimle birlikte
Evet, nasıl? Eğer kadınca gözyaşlarına boğulsaydım,
Acınacak biri olurdum yalnızca ve bir şey yapamazdım.
İstediğin oysa öldür bizi! Ünle taçlanır ölümüz!
Ama daha iyisi, söylediklerime kulak ver ve
Sen erdeminle kal, karım da geri gelsin bana!

KORO

Senin kararına kalmış artık, ey yüce bakire!
Ağzından çıkacaklar, her çeşit övgüye değer olsun!

THEONOE

Ruhum ve iradem Tanrısallığa çekiyor beni,
Leke sürmeme izin vermezler asla; kardeşimin
Haksız isteğini yerine getirmekse, utanç olur bana.
Erdemin tapınağı taht kurmuştur yüreğimde benim.
Nereus'tan bana kalan bu mirasa her zaman
Sadık kalmak isterim, Menelaos; ve senin
İyiliğini isteyene yardımcı olmak benim görevim.
Afrodite'ye hep saygım vardır, ama yüreğimde
Yer etmemiştir kendisi ve bakire olarak
Kalmayı istemişimdir sürekli. Ve senin burada
Mezar başında söylediğine katılıyorum ben de:
Eğer karını senden esirgeseydim, büyük
Haksızlık yapmış olacaktım. Ve eğer o hayatta olsaydı,
Onu sana, seni de ona armağan ederdi.
Cezalandırma, öte dünyada da, bu dünyada da
Geçerlidir ve ölenin aklı yaşamaz elbet, ama bilinci,
Sonsuz esîr içinde, sonsuza dek saklı durur.
Neyse, kısa keseyim: Sizin gizlenmesini istediğiniz şeyi

Kesin gizli tutacağım ve kardeşimin aptallığına
Herhangi bir katkı sağlamayacağım. Çünkü,
Böylelikle ortalıkta görünmeksizin, ona iyilik edip,
Cinayet işlemesini önleyerek kendisini
Tanrıya yaklaştırmış olacağım. Şimdi, kendinize bir
Çıkış yolu bulun siz! Ben önünüzde engel olmayıp
Susuyorum. Tanrılardan da dileyin, Afrodite,
Memlekete dönmenize yardımı olsun,
Ve Hera, ilk hesabına sadık kalsın, çünkü Helena,
Senin ve kocanın kurtulması onun boynuna borçtur.
Sana gelince ey benim öbür dünyaya göçmüş babam,
Benden yana hiçbir terslik gelmesin sakın aklına!

(Döner, saraya girer)

KORO

Gerçek mutluluğun haksızlık doğurduğu görülmedi.
Yalnızca erdemdir kurtuluşa ve refaha umut olan.

HELENA

Evet, bakire yönünden tehdit yok artık.
Şimdi, ey kocam, birlikte kurtuluşumuzun
Planı için söz sende.

MENELAOS

Dinle öyleyse! Sen sarayda yaşayalı çok zaman geçmiş,
Kralın hizmetkârlarını tanımışsındır herhalde.

HELENA

Ne olacak ki? İkimizin de işine yarayacak
Bir şeylerin umudunu veriyorsun, ama...

MENELAOS

Dört atlılar ahırından bir görevliyi ikna etsen de,
Bize bir araba ile atlarını sağlasa?

HELENA

Belki yapabilirim bunu, ama ne çevreyi, ne de
Bu yaban kentlerini bilmeden nasıl, nereye kaçabiliriz?

MENELAOS

Kaçamayız, doğru. Peki, sarayda gizlensem de

Efendiyi kılıcımla öldürsem?

HELENA

Kardeşini öldürmeye kalkarsan, Bakire,
Bu kadarına suskun kalıp da izin vermeyecektir besbelli!

MENELAOS

Yazık ki, kaçıp kurtulmak için bir gemimiz
Bile yok. Bizimkini deniz yuttu çünkü.

HELENA

Dinle bak! Kadın aklımla iyi bir yol bulurum belki!
Söylesene, ölmeden, ölmüşsün gibi yapsak, ne dersin?

MENELAOS

Tatsız elbette! Ama işe yarayacaksa, lafta
Öleyim ne olacak ki, hayattayım nasıl olsa.

HELENA

O kötü adamın önünde, buklelerimi kesip nasıl
Kadınca gözyaşları içinde uğurlarım ki seni, bak da gör!

MENELAOS

Bakalım bu ilaç yaramıza nasıl merhem olacak?
Aklından bir hinlik geçiyor besbelli.

HELENA

Hükümdardan, denizde boğulmuş bir insan olarak seni,
Denizde uydurma bir mezara gömmek için izin isteyeceğim

MENELAOS

İyi, güzel de... Gemi olmadan o cenaze
Töreninden kaçıp burdan kurtulmamız nasıl olacak?

HELENA

Ölünün armağanlarını, mezarı olan denizin
Bağrına atabilmek için, bir araç isteyeceğim.

MENELAOS

Çok güzel söyledin. Yalnız, adam cenaze törenini
Karada yapın deyiverirse ya, o zaman ne olacak?

HELENA

O zaman ben de derim ki, Hellas'ta, denizde

Boğulanın üstünü toprakla örtmek caiz değildir!
MENELAOS
İyi düşünmüşsün! Armağanların denize atılacağı
Teknede ben de varım elbet, değil mi?
HELENA
Senin olman şart, hatta seninle birlikte
Gemisi batan deniz yoldaşlarının da!
MENELAOS
Gemiye bir bindikten sonra artık,
Kılıcımızı kuşanmış, adam adama dururuz.
HELENA
Senin komutana bağlı: Yeter ki, iyi bir rüzgâr
Yelkenlerimizi şişirsin ve hızlı bir gidiş sağlasın bize!
MENELAOS
Umudum var; Tanrılar, felaketimi bitiriyorlar artık galiba.
Yalnız, bu benim ölüm hikâyemi nerden öğrenmiş olacaksın?
HELENA
Senden! Konuş bakalım, Artreus-oğluyla yelken açmışken,
Onun boğulduğunu gördün, tek kurtulan sen oldun!
MENELAOS
Tamam! Üstümdeki bu paçavralar da
Parçalanan geminin kanıtı oluyor işte!
HELENA
Geminizi kaybetmeniz ne kadar acı geldiyse
Şimdi o felaket belki de hayra dönüşecek
MENELAOS
Eee, peki ben şimdi seninle içeri mi geleyim, yoksa
Mezar başında o gelene dek öyle bekleyeyim mi burada?
HELENA
Sen burada kal! Çünkü sana saldırmaya kalkarsa,
O zaman bu mezar ve kendi kılıcın seni koruyabilir.
Ben içeri giriyorum şimdi, matem buklelerini kesip,
Bu açık renkliler yerine siyahlar giyineceğim

Ve yanaklarımı tırnaklayıp kanatacağım.
Başka yolu yok çünkü. İki seçenek var:
Eğer hilemiz meydana çıkarsa, ucunda ölüm var,
Ya da senin kurtulman ve memlekete dönüş!
Ah Zeus'un yanına kurulmuş Tanrıça Hera,
N'olur dindir acılarını bu iki zavallının!
Ellerimizi kaldırmış yalvarıyoruz işte,
Gökyüzündeki yıldız çadırı içinde,
Tahtındaki taçlı kraliçe, yalvarıyoruz sana!
Ve sen, ey Dione'nin kızı Küpris, sen, Paris'ten güzelliği,
Benim elimle satın alan Afrodite, esirge beni!
Bensiz, yabancılara adımı kurban vererek
Şimdiye dek çektirdiğin sıkıntılar yetmedi mi,
Öldürmek mi istiyorsun beni, o zaman hiç değilse
Bırak da memleketimde öleyim, bitsin felaketim!
Aşk acıları, ihanet, içten hesaplı aldatmalar,
Kanlı büyüler, dursun artık, bırak da!
Eğer ölçülü davranabilsen, tüm Tanrısal varlıkların
En tatlısı olursun, inan bana! *(Gider)*

KORO

Birinci Deyiş

Ey, yaprakların gölgesine sığınmış şakıyan
Güzel kuş, ey yorulmak bilmez, yanık yanık öten
Çile dolduran, dertli bülbül, sen,
Sana sesleniyorum şu an!
Gel de benim, tehlikeler ve sıkıntılar içindeki Helena'ya,
Akhalar'ın savaşçı akınları sonucu felakete uğramış
Troyalı kadınlara duyduğum acının şarkısına, ağlayışına,
Yakarısına, renkli boynunun titreyişleriyle katıl!
Ah, Helena, Lakedaimonlu talihsiz gelin,
Senin o felaketli talibin, nasıl
Köpükleri yaran kürekleriyle ve
Yanında Afrodite'yle, seni Troya'ya
Götürmek için geldi?

Birinci Karşı Deyiş

Ve mızrakla bağrı delinmiş, ya da
Yalçın kayalar altında ezilmiş pek çok Yunan,
Zavallıca öldü gitti, bir o kadar zavallı dul kadın
Acılar içinde kesti dalgalı saçlarını ve yas tuttu.
Ve bir korsan, tek bir tekneyle, ama Euboia'nın
Sivri kayalıklı kumsalında aldatıcı ateşler yakıp,
Kaphereus kayalarında ve Ege'nin sert dalgalı sahillerinde,
Uydurma ışıklarla gemileri çekip parçalatarak
Birçok Yunan'ın canına kıydı. Ve bu arada
Fırtınanın, memleketinden uzaklara,
Yabanın Malea dağlarına attığı gemisinin
Güvertesinde biri, Akha'ların baş belası olan,
Esîrden yapılma bir Tanrısal yaratığı,
O çok çekici canavarı taşımaktaydı.

İkinci Deyiş

Bir şey rastlantı mıdır, değil midir, Tanrı eli mi değmiştir -
İnsan yeryüzünde bir şeylerin, bir öyle, bir böyle,
Sonra yine akıl dışı biçimde, eskisi gibi, veya beklenmedik
Bir tarzda olduğunu görür de, en temel nedenlerine dek
Araştırsa bile, onun nasıl olduğuna karar verebilir mi?
Şimdi Helena, sen Zeus'un kızısın, değil mi,
Baban, beyaz bir kuğu suretinde gelip,
Leda'nın kucağında hayata getirdi seni, deniyor.
Ama bak işte dünya âlem senin için yok sadakatsiz,
Görevini bilmez, Tanrı tanımaz diye de haykırıp duruyor.
Bu ne iş? Yook, dünyanın hangi gidişinde Tanrı kelâmının
Doğrulandığını bilemez oldum ben artık.

İkinci Karşı Deyiş

Erdemin, ancak savaşçı yürekliliği
Ve kol gücüyle açtığı bir kapıdır bu.
Ey kapı, böylece insanlığın çektiği acılar bitecek mi?
Eğer karşılıklı kan banyoları sürüp giderse, ne sarayda

Ne de devlette asla huzur diye bir şey kalmaz.
Priamos'un halkı da, Helena, seninle ilgili anlaşmazlığı,
İyilikle çözmek varken, kendi hayatını söndürdü.
Şimdi mezarlarında hepsi çürümekteler ve yangın,
Kentin surlarını cehennem ateşi gibi yerle bir etti;
Ve sen, acı üstüne acıyla kıvranıyorsun!

(Theoklymenos, adamlarıyla birlikte avdan dönmüştür. Babasının mezarı başına gelir)

THEOKLÜMENOS

Ey babam Proteus'un mezarı, selam sana! Esasen seni,
Bu selamlama için hemen girişe yaptırdım; böylece oğlun
Theoklümenos, saraya her giriş çıkışında seni saygıyla
Anabiliyor işte! Size gelince ey köleler, avcı ağlarını,
Avlarıyla birlikte, prens dairesine götürün, koyun.
Ben kendi hesabıma kendimi suçluyorum,
Kötülük yapanlar ölümle cezalandırılmadığı için.
İşte nitekim şimdi öğreniyorum ki, bir Yunan erkek
Ülkeye sızmış, nöbetçiler fark etmemişler...
Kesin casusluk, ya da gizlice Helena'yı kaçırmak
İçindir bu, eğer rastlarsanız, getirin, öldüreceğim onu!
Aaaa!
Öyle görünüyor ki, olan olmuş bile çoktan!
Thündareos-kızı, mezar başındaki yerini boş
Bırakmış, ülkemden alınıp kaçırılmış!
Haydin! Ey köleler! Kapılar açılsın, atlar çözülsün,
Arabalara koşulsun, gelsin arabalar!
Benim yetkimde olduğu sürece, evlenmek istediğim
Kadın, ülkemden gizlice kaçıp gidememelidir!
Oo, hayır, durun! Buradaymış henüz, hiç acelesi de yok!

(Helena, matem giysileri içinde ve saçlarını kesmiş olarak saraydan çıkar)

Ah, güzelim ak pak giysilerinin yerine, ne bu karalar
Bağlamışsın böyle? Asil başındaki dalgalı saçları
Makasla kesip atmışsın? Neden? Gözlerinden

Süzülen bu yaşlar nedir, ağlıyorsun, niçin?
Gece gördüğün bir kâbus üzerine midir
Bu matemin? Yoksa memleketinden
Seni üzüntülere boğan bir haber mi aldın?
HELENA
Benim yüce efendim – evet, şimdi böyle
Hitap ediyorum artık – bittim, tükendim ben!
THEOKLÜMENOS
Neden, ne oldu ki böylesine üzülecek?
HELENA
Menelaos'um benim nasıl da dilime geliyor, Tanrım! Ölmüş!
THEOKLÜMENOS
Nereden öğrendin? Theonoe mi söyledi?
HELENA
O da söyledi, ama asıl ölümünü gören bir gemici...
THEOKLÜMENOS
Nasıl, kesin güvenilir bir ulak mı geldi?
HELENA
Öyle sayılır! Çünkü bana nasılsa, ona da öyledir!
THEOKLÜMENOS
Kim bu? Nerede? Kendi kulaklarımla duymak isterim!
HELENA
Burada, mezarın kenarına ilişmiş, oturuyor.
THEOKLÜMENOS
Öff, bu üst baş ne böyle? Felaket! Kirli!
HELENA
Yazık ki, ah! Kocam da öyle görünüyor olmalı.
THEOKLÜMENOS
Nereli? Ve niçin gelmiş?
HELENA
Bir Yunan, Akhalar'dan, kocamın gemi yoldaşı!
THEOKLÜMENOS
Ne diyor, peki, kocanın ölümü nasıl olmuş?

HELENA

En acı verici biçimde! Denizin dalgaları yutmuş onu!

THEOKLÜMENOS

Peki, nerede, hangi yaban denizlerde yelken açmış?

HELENA

Libya'nın, insan eli değmemiş kayalıklarına savrulmuşlar.

THEOKLÜMENOS

İyi de, bu nasıl kurtulmuş ki o belalı gemiden?

HELENA

Şans çoğu kez en iyileri değil, daha az iyileri bulur ya!

THEOKLÜMENOS

Peki, gemi enkazını nerede bırakıp gelmiş?

HELENA

Menelaos değil de o ölseymiş, dediğim yerde!

THEOKLÜMENOS

Menelaos yok artık! Bu hangi tekneyle gelmiş?

HELENA

Oradan geçen bir gemi almış onu, öyle diyor.

THEOKLÜMENOS

Senin yerine Troya'ya giden taklit bela hayatta mı?

HELENA

Esîr'den yapılanı mı diyorsun? Havaya karışıp tükenmiş o!

THEOKLÜMENOS

Ah Troyalılar ülkesi, ah Priamos, hiç uğruna mahvoldunuz!

HELENA

Priamos'un çocuklarının kaderini paylaşıyorum ben de! Yazık

THEOKLÜMENOS

Kocan toprağa gömülmüş mü? Mezarsız mı yoksa?

HELENA

Mezar filan yok! Ah, bu yürek ne acılar çekecek daha?

THEOKLÜMENOS

Sarı saçlarının buklelerini bu yüzden mi kestin?

HELENA

Benim sevdiğimdir o, nasıl olursa olsun!

THEOKLÜMENOS
Ve bu felaket için tuttuğun matem de sahici, öyle mi?
HELENA
Bilmem? Kız kardeşini atlatmak eğer öyle kolaysa?
THEOKLÜMENOS
Değil elbet! E? Burada bu mezar başında kalacak mısın hâlâ?
HELENA
Alay mı ediyorsun benimle? Ölüleri rahat bırak bari!
THEOKLÜMENOS
Kocana sadık kalıp beni istemiyorsun ya!
HELENA
O geçti artık! Düğün hazırlığına girebilirsin.
THEOKLÜMENOS
Biraz geç oldu, ama buna da memnunum!
HELENA
Bak ne diyeceğim! Geçmişi unutalım, ha?
THEOKLÜMENOS
Ne pahasına? Her şeyin bir bedeli olmalı, değil mi?
HELENA
Gel barışalım, affet beni, haydi!
THEOKLÜMENOS
Peki, unuttuk gitti, rüzgâr aldı, uçurdu!
HELENA
Öyleyse, ayaklarına kapanıyorum benim soylu dostum!
THEOKLÜMENOS
Niye ki? İstediğin nedir?
HELENA
Ölmüş kocama hiç değilse bir cenaze töreni yapmak isterim!
THEOKLÜMENOS
Nasıl yani? Neyi gömeceksin ki? Cesedi deniz dibinde...
HELENA
Yunan geleneğine göre, denizde boğulan biri için...
THEOKLÜMENOS
Ne yapılır? Pelops'un torunları pek akıllıdır bu işlerde!

HELENA

Boş bir kefen içindeymiş gibi gömülür, ey prens!

THEOKLÜMENOS

İyi peki, istediğin kurbanı kes, istediğin mezarı yap!

HELENA

Deniz yutmuşsa, o şekilde huzura kavuşamaz ölü!

THEOKLÜMENOS

Ya nasıl kavuşur? Yunan âdetlerini pek bilmem ben.

HELENA

Denize ölünün ihtiyaçlarını dökeriz.

THEOKLÜMENOS

Peki, bu ölü dost için sana vermem gerekenler nedir?

HELENA *(Menelaos'u göstererek)*

Bunu o bilir. Ben matemden ötesini bilemiyorum.

THEOKLÜMENOS

Evet yabancı! De bakalım, neler isteyeceksen... 1200

MENELAOS

Yalnız bunlar benim için değil, ölen için de değil.

THEOKLÜMENOS

Sizde, denizin yuttuğu biri için ne yapılır?

MENELAOS

Yani bu, herkesin gücüne göre değişir.

THEOKLÜMENOS

Onu düşünme, istemene bak, Helena için seve seve veririm.

MENELAOS

Öte dünyanın güçleri, öncelikle bir hayvan kurban isterler.

THEOKLÜMENOS

Hangisi? Yalnızca iste, hazır ederim!

MENELAOS

Kendin seç! Sen neyi uygun görürsen kabul edilir.

THEOKLÜMENOS

Bizde âdet, boğa ya da attır.

MENELAOS

Sen ne istersen onu ver, yalnız, iyi cins hayvan olsun.

THEOKLÜMENOS

Sürülerim seçkindir, cins hayvan da bol.

MENELAOS

Bir de boş bir sedye taşınır, üstü örtülü.

THEOKLÜMENOS

Oldu! Gelenek başka ne istiyor?

MENELAOS

Demir teçhizat ister, çünkü ölen bir savaşçıydı.

THEOKLÜMENOS

Peplos'un torunları için feda olsun!

MENELAOS

Ayrıca, toprağın verdiği güzel meyvelerden de ister.

THEOKLÜMENOS

Nasıl olacak bu? Bunları, denizin içine nasıl indireceksiniz?

MENELAOS

Bunun için kürekçi köleler ve bir de gemi gerek.

THEOKLÜMENOS

Peki tekne karadan ne kadar açılacak?

MENELAOS

Karadan kürekler pek fark edilmez olana kadar.

THEOKLÜMENOS

Ne dedin? Bunu niye istiyor ki Hellas? Ne adına?

MENELAOS

Deniz, adakları karaya geri püskürtmesin diye!

THEOKLÜMENOS

Fenike teknelerinden bir tane güçlüsünü vereceğim size.

MENELAOS

Menelaos'un anısına harika olur bu!

THEOKLÜMENOS

Helena olmaksızın sen yapıversen bu işi?

MENELAOS

Anneye, eşe veya çocuklara düşüyor bu.

THEOKLÜMENOS

Kocasını gömme töreni, onun eli olmazsa olmuyor yani!?

MENELAOS

Din, kutsal şeylerin gösteriş olarak yapılmasını men eder.

THEOKLÜMENOS

Peki! Eşin dine bağlılığı benim için değerlidir.
Şimdi ben, ölüye adakları seçmek için gidiyorum.
Eli boş göndermem seni, merak etme.
Ve bütün bunlar onun hatırı içindir. Ayrıca,
Bana bu sevindirici haberi getirdiğin için, seni de
Bu paçavralardan kurtarıp, giyecekle donatacağım ki
Evine iç rahatlığıyla gidesin, böyle perişan halde gidilmez!
Sana gelince, ah canım, öyle çok da üzüntülere boğma
Kendini, değişecek bir şey yok nasıl olsa, gideni geri
Getiremezsin ki! Menelaos, dövüşerek öldü...
Ona yeniden hayat veremezsin artık besbelli!

MENELAOS

Sen, genç bayan, şimdiki kocanı sev, derim sana,
Bırak ötekini, o yok artık, öbür dünyada o.
Madem ki zar böyle düştü, en iyisi budur.
Ben de... eğer kurtulup Yunanistan'a erebilirsem,
Senin hakkındaki ön yargıları yok edip, kocana karşı
Gerçekte nasıl sadık kaldığını anlatırım.

HELENA

Haklısın, öyle olacak. Kocam benden memnun
Kalacaktır: Sen bizzat tanıksın, buradaydın.
Ama şimdi git, vah zavallı, üstünü değişmek için
Bir banyo yap. Vakit geçirmeden sana bu rahatı
Sağlamak isterim; çünkü o zaman sen de, benim
Çok çok sevgili Menaelaos'uma kurbanları ve adakları,
Bir o kadar daha gayret ve istekle iletirsin.

(Üçü de gider)

KORO

Birinci Deyiş

Bir zamanlar, Tanrıların anası Dağ Tanrıçası,
Müthiş bir hızla ormanlık vadileri ve tepeleri aşarak,

Vahşi suların aktığı dere yataklarından geçerek,
Denizin köpük saçan dalgaları üstünden atlayarak,
Kaçırılan ve kimsenin adını söyleyemediği kızının peşine
Düşmüştü. Bütün sesleri bastıran, zillerin gürültüsüydü;
Ve kızlarla halay çekerken kaybolan bakirenin peşindeki
Ana'ya destek için
Oklarıyla Artemis, mızrağıyla Pallas Athena,
Yıldırım gibi koştular yardıma. Gökyüzündeki tahtından
Aşağıyı gözetleyen Zeus, çok başka bir karara yaklaşıyordu!

Birinci Karşı Deyiş

Ve böylesine uzun bir koşturmanın, iz bırakmadan kaybolan
Çocuğunu aramanın ardından yorgun düşen Ana,
Sonunda İda dağının karlı tepesindeki,
Periler platosunda, kırgın, uzanmış, yatıyor! Onun,
Taşlaşmış karlar üstüne, umutsuzca kendini bırakmasıyla,
Yeryüzünde, tarlalar hasattan sonra tohum bırakmaz oldu,
İnsanlar çocuk yapamadılar. Hayvanlar, yeşil çayırlardaki
Yemlerine hasret kaldılar ve ahali açlıktan kırıldı.
Tanrılara kurban kesen de kalmadı; tapınaklardaki kutsal
Ateşte kızartılan çörekler de kalmadı. Bu sonsuz acı,
Kaynaklardaki pırıl pırıl suyun damlasını bile kesip kuruttu.

İkinci Deyiş

Ama işte gerek Tanrıların, gerek insanların
Ziyafet keyifleri yok olunca, Zeus, Tanrıların Anasını
Sakinleştirip dedi ki: "Ey ruh yumuşatıcı kutsal Tanrıçalar,
Çocuğu yüzünden öfkeli Ana Tanrıça Demeter'in umutsuzca
Yas tutan yürek ağrılarını dindirin! Siz de ey Musa'lar,
Şarkılar söyleyin haydi ve dans edin, vurun davullarınızın
Gergin derilerine, neşe saçın, eğlenin, eğlendirin!"
İşte o zaman Afrodite, o aşk cazibesi,
Deri gerilmiş tefiyle ilk kez
Derinden derine yükselen sesleri verince ...
O an, Tanrıların anası Demeter de, önce
Tatlı bir gülümsemeyle derin sesli flütünü aldı ele

Ve şenlikten etkilenmiş olarak,
Başladı flütten ses akıtmaya!

İkinci Karşı Deyiş

Ve sen, güzel kızım, kibirle küçümsedin bu kutsal şenliği,
Toprak Ana'nın bu şenlik hizmetini kaçırdın:
Öfkeyle senden öç alması bundandır.
Çünkü, karaca postunun benekli süsü olsun,
Yeşil yapraklı sarmaşık çelengi olun,
Havanın dönerek sallandığı,
Halka olmuş, kulakları uğuldatan dans olsun,
Neşe aşılayan Tanrı önünde dalgalanan saçlar olsun,
Bütün bunlarla dolu kutsal eğlence gecesinin etkisi müthiştir.
Oysa ay ışığı, senin uyuyan gözlerine düşüyordu o sıra:
Çünkü senin için her şey güzellikten ibaretti!

(Helena ile Menelaos Saraydan çıkıp gelirler)

HELENA

Oh sevgili kadınlar, içeride işler pek güzel gitti.
Benden yana olan Protheus'un kızı,
Kocamın burada olduğunu, kardeşine hiç belli etmedi.
O sorduğunda, benim hatırım için, öldüğünü, yerin
Altında olduğunu ve gözlerinin ışığı görmediğini söyledi.
Bunun üzerine kocam, en esaslı teçhizatla donatıldı.
Denize atmak üzere aldığı silahlar şimdi
Kendisinin üstünde. Kahraman yumruğu,
Kabzayı tutuyor, sağ eli de mızrağı kavramış,
Sözde, cenaze törenine yardımcı olacak ya!
Gemiye bindiğimizde, ordu gücünün
Belki yüzden fazla yaban eriyle baş edecek
Gibi silah kuşandı; gemisini yitirmiş gemicinin
Sarındığı nesneler yerine de elbise giydi.
Ben giydirdim onu, uzun süredir su görmemiş
Bedenini, pırıl pırıl akan suyla bir güzel de yıkadım.

(Theoklümenos çıkar, gelir)

Aman, bana sahip olduğuna kesin inanmış olan

Kral, salondan çıktı, geliyor. Ben susuyorum,
Sizler de yardımcı olun n'olur, sadakatle,
Ağzınızdan çıkanı kulağınız duymalı ki, eğer biz
Kurtulursak, gün gelir sizleri de kurtarırız bakarsınız!

THEOKLÜMENOS

Yabancının size verdiği düzene göre sıraya girin, köleler,
Şuradaki, deniz kurbanlarına mahsus adakları da alın!
Helena, eğer benim önerim sana aykırı gelmiyorsa,
Dinle beni ve kal burada! Kocana karşı dinî görevini,
Orada olmadan da, oradaki gibi yaparsın. Hayır,
Ona duyduğun eski aşkın etkisiyle, kendini
Onun ardından denize atman gerekirmiş duygusuna
Kapılmandan korkarım. Çünkü öylesine
Şiddetle ağlıyorsun ki, kendini yitiriyorsun neredeyse.

HELENA

Ah benim yeni kocam, gelin olarak bağlandığım ilk birliğe
Karşı, ona saygı görevimi yerine getirmem gerekiyor.
Yoksa, evet aşkım onun ardından kendim de ölebilecek
Kadar güçlü, ama heyhat, benim de ölmemin onun
Ölümüne bir yararı olacak mı? Onun için, bırak ben
Gideyim ve ölü adamın cesedine saygımı göstereyim!
Sana da, tüm bu olanakları bahşeden bu yabancıya da,
Yürekten dilediğim her şeyi versin aziz Tanrılar!
O zaman, Menelaos'a ve bana sevgi gösterdiğin
Bu binada, sana eş olarak görevimi nasıl yaptığımı
Göreceksin: Buradaki güzellik karşılığını bulacak!
Şimdi istersen, bunları yükleyeceğimiz gemiyi
Kim sağlayacaksa, ona bir emret de bu iş tamam olsun.

THEOKLÜMENOS *(Bir Hizmetkâr'a)*

Sen, git de elli kürekli bir Fenike gemisi ayarla,
Getir buraya, kürekçileri de içinde olsun!

HELENA

Emir komuta, cenaze törenini düzenleyende mi oluyor?

THEOKLÜMENOS

Elbette! *(Hizmetkâr'a)*
Gemiciler şuradaki adama uyacaklar!

HELENA

Bir kez daha emret de senin iradenle olduğunu herkes anlasın

THEOKLÜMENOS

Sen istiyorsan iki kere de üç kere de söylerim canım.

HELENA

Tanrı seni esirgesin, beni de esirgesin!

THEOKLÜMENOS

Ağlasan da, kendini helâk etme o yüzden!

HELENA

Bugünden göreceksin minnet duygularımı!

THEOKLÜMENOS

Ölüler bir şey değil ki! Onlar için üzülmek boşuna!

HELENA

Ah, özlemim bir oradaysa, bir de burada!

THEOKLÜMENOS

Menelaos'tan daha iyi bir koca olacağım sana.

HELENA

Sende suçlanacak bir şey yok. Yeter ki şans yardım etsin!

THEOKLÜMENOS

Sana bağlı bu, sen sevgini esirgeme yeter!

HELENA

Nasıl sevgi gösterileceğini ilk senden öğrenecek değilim!

THEOKLÜMENOS

İstersen, ben komuta edeyim ve birlikte yapalım!

HELENA

Olur mu hiç! Kölelerine köle olma, ey prensim!

THEOKLÜMENOS

Nasıl istersen! Pelops takımının cenaze geleneğinden
Bana ne! Benim sarayım temiz ve lekesizdir, Menlaos da
Burada ölmüş değil! Bir hizmetkâr çabukça davranır ve
Ülkemin tüm vasallerine duyurur, sarayıma düğün

Armağanlarıyla gelsinler diye ve ülkemin tümünde
Kutlama coşkusu yükselsin, Helena'nın benimle evlenmesi
Her yerde ve çifte mutluluk isteyen şarkılarla yüceltilsin!
Baksana yabancı, bu arada sen, onun eski kocasını
Anmak için bunları al, götür denizin bağrına at;
Sonra hızla ve nişanlımla saraya dön geri,
Onun düğün eğlentisine katılırsın, sonra da
İster evine dönersin, ister burada zengin bir yaşam sürersin!

(Gider)

MENELAOS

Ey Zeus, "Baba" ve "en yüce bilge Tanrı" olarak anılırsın,
Dön de bir bak bize, kurtar artık bizi acılardan!
Yükümüzü, soluk soluğa, dik yokuşa yukarı taşımaktayız.
Davranıver sen de, bir parmağını dokunsan yeter,
Erişiriz ne güzel, özlediğimiz hedefe.
Bugüne dek çektiğimiz acılar yetsin artık
Ey Tanrılar, o kadar çok boşuna yalvardım ki size!
Sonsuza kadar mutsuz olmam mı gerekiyor illa!?
Hiçbir zaman dolmayacak mı yelkenlerim? Şu bir kerecik
Esirgemeyin yardımınızı, ondan sonra hep mutlu yaşarım!

(Menelaos ile Helena gider)

KORO

Birinci Deyiş

Fenike savaş gemisi, bu hızlı tekne, dalgaları
Köpükle yararaktan, küreklerin ritmiyle dans ederekten,
Oyunsever Yunus Balıkları korosunu da, rüzgâr estiğinde yanına katıp,
Deniz üstünde götürürken, Deniz tanrısının maviş çocuğu,
Durgun Deniz Kızı, gemicilere seslenir:
"Haydin bakalım, açın yelkenleri dolsun rüzgârla,
Asılın kızılçam küreklere! Heya! Heyamol! Ey gemiciler,
Alın götürün Helena'yı Perseus'un konuksever limanına"

Birinci Karşı Deyiş

Belki de Pallas Athena'nın ilk tapınağında,

Dalgalardan bir yatakta, Leukippos'un kızlarıyla karşılaşır
ve Apollon'un çok hızlı attığı için hedefi şaşıran diski ile
İstemeksizin ölümüne sebep olduğu Hüakinthos anısına
Apollon tarafından Lakedaimon'da düzenlenen kurban
günü ve şenlikte,
Nihayet çok geç de olsa koro ve halayları görürsün yeniden
Henüz kendi düğününün meşalesi yanmamış, evde öylece
Seni bekleyen gececik karacan Hermione'yi evlendirirsin!

İkinci Deyiş

Ah, şimdi kuş olup sürüler halinde Libya'dan uçarak
kurtulabilseydik. Onlar ne güzel, fırtınayı ve yağmuru
gerilerde bırakır,
Önde yüksek ötüşlerle uçan başkanlarının ıslığını izleyerek
Yağmursuz, meyve bahçeleriyle dolu ovalar boyunca uçarlar
Ah, ince boyunlu kuşlar, bulutlara komşuluk eden alaylar,
Ülker yıldız kümesini geçin, Orion'un pırıltıları altında
uçun
Eurotas kıyısında durun da, memlekete bir haber salın,
Dardanel surlarının fatihi, Menelaos sılaya dönüyor eeyy!

İkinci Karşı Deyiş

Ah, ey Thündareos'un ikizleri,
Atlı arabanızla havada uçarak koşun gelin,
Sizler ki, yıldızların titreştiği gökyüzünde
Taht kurmuşsunuz, bir görünün Helena'yı kurtarmak için,
Mavi su ve kara dalgalar üstünden
Beyaz köpüklü denize ve o denizdeki yelkenliye
Esîr'den rüzgâr kokulu, güzel esintiler gönderin.
Kız kardeşinizi, bir yabancıya kendini vermiş denen o
utançtan kurtarın.
Çünkü o, İda dağındaki bir yarışın ceremesini ödemekte,
Ve ne İlion'un surlarına, ne de Apollon'un kulelerine,
yaklaşmamış bile!

(Theoklümenos, saraydan çıkar, gelir. Bir Ulak, hızla ona

koşar)

ULAK

Aman prensim, seni bulduğum iyi oldu, hemen
Uğursuz haberi iletebilirim bu sayede.

THEOKLÜMENOS

Ne var, ne oldu?

ULAK

Eğer evlenmek istiyorsan, kendine
Başka bir nişanlı bul. Çünkü Helena ülkeden kaçtı!

THEOKLÜMENOS

Kanatlanıp uçmuş mu? Yoksa ayakları yerde mi?

ULAK

Öldü denilen Menelaos, burada görünen adammış,
Onu gemiye almış, birlikte kaçtılar!

THEOKLÜMENOS

Rezalet! Buradaki hangi gemici onu kaçırmış olabilir ki?
Bana pek inandırıcı gelmiyor bu!

ULAK

O yabancıya senin verdiğin gemiyle! Kısaca anlatayım
İstersen: Adam, senin kendi gemicilerinle gitti.

THEOKLÜMENOS

Nasıl oldu bu? Anlat hele! Çünkü tek bir
Adam, benim gönderdiğim o kadar adamı
Nasıl yenebilir, tasavvur edemiyorum.

ULAK

O Zeus-kızı, burada kral sarayından
Ayrılıp, sahile vardığında, gözyaşları içinde
Hafif adımlarla yürüyerek, kurnazca,
Kenara çekilmiş olan, ölmemiş kocasına gitti.
Biz de, teçhizat binasının avlusuna geldik,
Çabucak, elli kürekçi bankı ve bir o kadar da
Küreğiyle yepyeni bir Fenike gemisini alıp
Denize indirdik. Ardından işler birbirini izledi:
Kimimiz direği dikerken, kimimiz kürekleri yerleştirip

Düzenini kuruyor, kimimiz yelkenleri açarken
Kimimiz, dümeni yuvasına sokuyordu. Bu
Çalışma sırasında, Yunan birileri sahilde beliriverdi,
Menelaos'un gemi yoldaşlarıymış meğer,
Zamanı iyi kollamışlar besbelli, gemisi batmış insanlar
Olarak sefil kıyafetteler ama bedenleri bakımlı.
Atreus-oğlu onları önünde görünce, sesine pek
Üzülmüş tonu vererek şöyle konuştu: "Vah zavallı
Adamlar! Nasıl oldu bu? Hangi karaya vurmuş
Yunan gemisinden gelmektesiniz? Atreus'un zavallı
Oğlu için, Thündareos-kızının düzenlediği açık adaklarla
Gömme törenine katılmaya mı geldiniz?"
O numaracılar da, gözlerinden yaş dökerek ve deniz
Adaklarını Menelos için taşıyarak bindiler gemiye.
Bizse o anda bu binenlerin sayıca
Fazlalığından kuşkulanıp kendi aramızda fısıldaştık
Ama senin emrine uyarak ağzımızı açmadık.
Senin o emrin var ya, hani, "Gemide emir komuta
bu yabancıdadır," diye, işte her şeyi o mahvetti!
Adaklar kolayca bir çırpıda yüklendi gemiye,
Ama boğa, tam da iskele tahtasına adımını
Atmamakta diretiyordu. Gözleri yuvalarından
Fırlayacakmış gibi oluyor, müthiş böğürüyor,
Sırtı inatla kıvrılmış, yan gözü boynuzunda,
Ve kimseyi yanına yaklaştırmıyor. Helena'nın kocası
Birden haykırdı: "Sizler ey Troya fatihleri, haydin,
Boğanın bedenini, Yunan usulü genç omuzlarınıza
Alıp, güverteye fırlatıyorsunuz! Göreyim sizi!" – Bu
Arada da eli kılıcının kabzasında – "Ölü dostumuz için
Kurban bu!" Ve emir biter bitmez boğayı
Sırtladıkları gibi ön güverteye fırlattılar.
Atını okşar gibi boğanın alnını ve boynunu okşayarak
Menelaos, onu geminin içine alıp getirdi.
Nihayet her şey gemiye alındıktan sonra, Helena,

Kibar ayaklarıyla merdiven basamaklarını çıkıp,
Ortada bir banka oturdu; yanına da ölü denen Menelaos geçti
Ötekiler iki yan duvarda yerlerini aldılar. Adam adama,
Kılıçlarını paçavralarının altına gizleyerek oturuyorlardı,
Bayağı da çoktular. Ve baş kürekçinin yükselen sesi,
Kürekçilerin koro halinde yanıtıyla karşılandı.
Ve karadan ne çok uzak, ne çok yakın, bir miktar
Açılınca, sordu kürekçilerin başı: "Hey yabancı,
Daha fazla gitmemiz gerekiyor mu, yoksa burası
Uygun mu? Gemide komuta sende ya!"
O da, "Yeter!" deyip elinde kılıçla boğayı kurban
Etmeye yürüdü, öleni filan düşündüğü yoktu ki,
Şöyle dua etti: "Ey, denize taht kurmuş
Tanrı Poseydon, ey bakire Nereus-kızları, sizler,
Kurtarın bizi, beni ve karımı, memlekete,
Nauplios kıyılarına ulaştırın selametle!"
Kılıcını hayvanın boğazına saplayınca, fışkırıp
Denize dökülen kan, duanın kabul edildiğine
Yorumlandı. O anda bazılarımız dediler ki:
"Bu gemi işi bir tuzak! Gelin hemen geri dönelim.
Komutayı sen ele al ve dümeni döndür!" Ama Atreus-oğlu
Ortaya çıktı ve yabancıları boğazlaşmaya çağırdı:
"Ey, Yunan ülkesinin yetiştirdiği genç kahramanlar!
Durmayın, yabanların üstüne atılın, onları
Denize dökün!" Bu arada gemicibaşından da,
Senin gemici takımının direnmesi için çağrı yükseldi:
"Davranın! Sallayın ikiye bölünmüş sopaları,
Bankları parçalayın, kürekleri yerinden söküp vurun
Bu dolandırıcı yabancılara, kırın kafalarını!"
Bir boğuşmadır başladı, kiminin elinde geminin
Parçası, kiminin elinde kılıcı. Gemi kan deryasına
Döndü. Arada Helena'nın da dümenden haykırışı
Duyuluyordu: "Troya'dan gelen ününüze n'oldu?
Bu yabanlara göstersenize kendinizi!" Biri buradan

Hırsla atılır, öteki yeniden doğrulur, ama kimileri
Ölmüş yatıyor; Menelaos, kendi kavga yoldaşları
Sıkıştı mı tüm gücüyle imdada yetişiyor; hepsine
Yakın duruyor hep, güçlü yumruğundaki kılıcıyla,
Ta ki, hepimiz denize dökülüp küreklerde senin
Adamlarından kimse kalmayana dek. Sonra da
Şu emri vererek dümene geçiyor: "İstikamet Hellas!"
Yelkenler açıldı, bir de uygun rüzgâr çıkmaz mı,
Kaybolup gittiler! Ben bu kanlı ölümden, çıpa
Halatına tutunup denize inmekle kurtuldum,
Sonra tam kesildiğim sırada bir balıkçının attığı
Bir halata tutunarak karaya ve sana ulaşıp bu bilgiyi
Getirebildim. Akıllı davranıp kimseye güvenmeyeceksin,
En faydalısı bu, bugüne bugün!

KORO

Menelaosun gizlice gelip, seni de, beni de
Dolandırabileceğine dünyada inanmazdım, prensim!

THEOKLÜMENOS

Tüh, kadın hilesiyle dolandırıldım, rezillik!
Nişanlım gitti! Gemiye yetişip yakalamak
Mümkün olsaydı, hiçbir zahmetten kaçınmazdım.
Şimdi artık hesabım kız kardeşimle, Menelaos'un
Binada olduğunu bildiği halde benden gizledi, harcadı beni.
Biliciliğiyle kimseyi aldatamamalı artık!

(Saraya doğru seyirtir, önüne Theonoe'nin Hizmetkâr'ı çıkar)

HİZMETKÂR

Dur! Nereye koşturuyorsun? Hangi cinayeti işleyecektin?

THEOKLÜMENOS

Hakkın beni beklediği yere gidiyorum. Defol yolumdan çekil!

HİZMETKÂR

Yoo, senin eteğine yapışırım bırakmam:
Büyük bir felaket hazırlıyorsun!

THEOKLÜMENOS
Ey köle, efendine emretmek mi niyetin?
HİZMETKÂR
Ha, evet, ama iyi niyetle!
THEOKLÜMENOS
Beni bırakmadığın sürece...
HİZMETKÂR
Hayır, seni bırakmam!
THEOKLÜMENOS
Kötü kız kardeşimi öldürmeye bırakmıyorsun, öyle mi?
HİZMETKÂR
İnancı tam kız kardeşim, desene!
THEOKLÜMENOS
Bu sahteci...
HİZMETKÂR
Dostunu erdemliliğe zorlayan, soylu sahtecilik onun yaptığı!
THEOKLÜMENOS
Öyle ki, benim nişanlımı yabancıya verdi!
HİZMETKÂR
Senden daha fazla layık olana verdi!
THEOKLÜMENOS
Kimmiş, benden daha çok layık olan?
HİZMETKÂR
Babasının güvenle teslim ettiği kişidir!
THEOKLÜMENOS
Ama mutluluk vermişti bana!
HİZMETKÂR
Ve kader onu senden aldı.
THEOKLÜMENOS
Sana mı düştü burada yargı vermek?
HİZMETKÂR
Eğer daha iyiyi öneriyorsam, elbette!
THEOKLÜMENOS
Böylece ben sizin hizmetkârınız oluyorum, ha?

HİZMETKÂR
Yalnızca hakkın hizmetkârı olacaksın!
THEOKLÜMENOS
Sen ölümüne susadın galiba!
HİZMETKÂR
Beni öldürebilirsin, yalnız, eğer sorun bensem
Kız kardeşini öldürmeyeceksin; çünkü efendisi uğruna
Can vermek, soylu bir hizmetkâr için en güzel ölümdür!
(Dioskurlar sarayın üstünde görünürler)
DİOSKURLAR
Ey bu ülkenin kralı Theoklümenos, seni
Kötülüğe kışkırtan öfkeni gemle! Leda'nın,
Kaçmış olan Helena ile birlikte doğurduğu
İkizler, Dioskurlar sesleniyor sana: Sana
Ait olmayan bir eşe öfke duyuyorsun.
Nereus-kızı kardeşin Theonoe de, sana
Kötülük olsun diye yapmadı, yalnızca
Tanrılara sadakatin ve babanın erdemli
Talebinin gereğini yerine getirdi. Helena'nın
Sürekli senin sarayında kalması istenmişti.
Ne var ki, Troya surları yerle bir edildikten sonra,
Artık onun adının Tanrıçalara kurban edilmesi
Gerekmiyor. Önceki evliliğine yeniden kavuşur,
Memleketine döner, kocası ile yaşam sürer.
Dolayısıyla, kılıcını kız kardeşinden uzak tut,
Onun erdemli davrandığını kabul et.
Zeus bizi Tanrı katına yücelttikten sonra
Kız kardeşimizi çoktan kurtarmış olurduk herhalde
Ne var ki, kadere ve Tanrıların böyle isteyen
İradesine karşı gelmemiz, uygun olmazdı.
Şimdi, bu uyarı sanadır! Kız kardeşime diyorum ki:
Bu uygun rüzgârda kocanla birlikte memleketine git,
Bizler, senin kardeşlerin, seni koruyarak, yanında
Gidiyoruz ve memleketin içine dek eşlik ediyoruz sana.

Ve gün gelip sen terk-i dünya eylediğin zaman,
Tanrıça denecek sana ve dünyalılar, biz kardeşlerinle
Birlikte sana da adaklar sunacaklar, konuk
Armağanları sunacaklar sana da!
Bir de, hani o Maia'nın tohumu Hermes seni,
Sparta'da, Eurotas kıyısındaki evinden, Paris
Sana sahip olamasın diye gizlice kaçırdığında,
İlk uğradığınız uzunca bir ada var ya, işte o adaya
İnsanlar bundan böyle "Helena adası", diyecekler:
Çünkü, evinden kaçırılana kucak açmış ne de olsa!
Pek çok dolaşmak zorunda kalmış olan Menelaos'a ise,
Dünyadaki yüce ruhların adacığında, Tanrıların yanında
Bir yer ayrılmış bulunuyor. Çünkü Tanrılar,
Yüksek ruhlu insanları severler.

THEOKLÜMENOS

Ah, ey Zeus ve Leda'nın oğulları, benim
Kız kardeşinize hiçbir kızgınlığım kalmadı,
Kendi kız kardeşimi de hiç üzmeyeceğim,
Helena, memleketine gitsin elbette: Tanrıların isteği bu!
Aynı kandan erkek kardeşleri olduğunuz o insanın,
En yüce soyluluk ve en yüce erdem timsali olduğu kesindir.
Bu nedenle, Helena'nın pek öyle her kadına nasip
Olmayan, yüksek ruhluluğundan dolayı kutluyorum sizi!

(KORO

Tanrısallık bazı biçimlerde gösterir kendini.
Kimse farkında bile değildir.
Düşlediklerimiz, gerçekleşmeyiverir.
Oysa Tanrı için pekâlâ mümkündür, bize imkânsız görünen.
Burada da öyle olmadı mı zaten!)

SON

AÇIKLAMALAR

Dize No:

4. Faros adası] Mısır'da sahile yakın bir adacık.

5. Deniz kızı Nümfa'lar] Nereus-kızları. Nitekim, Psamathe'nin de aynı zamanda bir Nereus-kızı olduğu, 12.dizede dolaylı olarak belirtilmektedir.

9. adı üstünde] Theoklümenos: Grekçede "Tanrıyı dinleyen" anlamına geldiği için "adı üstünde" denmiş.

12. Nereus] Theonoe için, "atası Nereus'tan miras", dendiği için onun Nereus-kızı olduğu anlaşılıyor (Bnz. 5. Dize açıklaması)

20. Afrodite – Küpris] Metinde genellikle Afrodite için Küpris adı kullanılmakta. Ancak seyircinin kafasının karışmaması amacıyla, çeviride daha çok, Tanrıça'nın bilinen adı kullanılmıştır.

22. çoban Paris]"Paris, öbür adıyla Aleksandros, Troya kralı Priamos'la karısı Hekabe'nin en küçük oğludur. Kraliçe onu doğurmadan önce uykusunda bir düş görmüş: Karnından çıkan bir ateş, Troya surlarını sarıyor, bütün şehri yangına veriyormuş. Falcılar bu düşü kötüye yorumlamışlar, doğacak çocuk, şehri yıkıma götürecek, demişler. Bebek doğunca da Priamos onu İda dağına bırakmak üzere bir uşağına vermiş. Uşak Paris'i dağa bırakmış, vahşi hayvanlar hakkından gelir diye düşünmüş. Ama öyle olmamış. Bir dişi Ayı, bebeği emzirmiş. Bir süre böyle gitmiş, sonra Agelaos adında bir çoban bulmuş, evine götürmüş ve kendi çocuklarıyla bir arada büyütmüş. Paris, çobanlar arasında güzelliği, yararlılığıyla dikkati çekermiş, sürülerine çok iyi baktığı için ona koruyucu anlamına gelen Aleksandros adını takmışlar." (*Mitoloji Sözlüğü,* Azra Erhat, Remzi Kitabevi, 3. Basım, İstanbul 1984, S.259.)

33. Zeus'un başka hesapları] "Ama Zeus'un da Başka hesapları varmış meğer bu işte": Bu ve benzeri yorumlar, eserle getirilen farklı Helena öyküsünün temel nedeni olarak görünüyor. Nitekim, "yeryüzünde sayıları çok fazla / Artmış olan insanlar ölerek azalsın, (...) diye,/ Zavallı Frigyalıların ve Yunanlıların/Arasına çeşit çeşit düşmanlıklar sokup / Başlarına bir savaş sardı

ki...", diyerek Euripides'in, ayrıca böyle somutlamalarıyla da Zeus'a ilişkin "insan düşmanı" yorumunu olsun, açıkça savaş karşıtlığını olsun, cesaretle ortaya koyması, yaşadığı dönem koşullarında hiç de öyle kolay bir şey olmasa gerektir.

37. Frigyalıların] Troya, Akha'ların saldırılarında, Anadolu'da yaşayan halklardan biri olan Frig'erin bir kentiydi.

49. İlion] Troya'nın İliada'daki adı

50. Skamandros] Troya ovasında akan bir ırmak.

74. Akha'lar] MÖ.1600'lerden başlayarak kuzeyden gelip Yunanistan'ı işgal eden ve zaman içinde güney Akdeniz ve adalardaki halklarla da karışıp kaynaşan kavmin adı. (Troya Savaşı: MÖ. 1200 civarı)

99. Peleus-tohumu Akhilleus] Erkek egemen toplumların tipik özelliklerinden biri: İnsan soyunun babaya göre belirlenmesi (Babaerkil toplum). Bu özellik Atina'da uç düzeye gelmiş ve kadın kaşıtlığına varmıştır. (Bkz: *Oresteia* üçlemesinin[1] son oyunu Eumenidler'in finalinde Athena'nın yargısı).

125. Eurotas] Mora yarımadasının güneydoğusunda ırmak (Sparta kentinin belliliği).

139. Tündareos'un oğulları] Dioskur'lar.

150. Apollon söyledi] Bilindiği gibi Apollon'un bir özelliği de biliciliğin (kâhinliğin) tanrısı olmasıydı.

169. Sirenler] Deniz-kızları

189. Pan]Çobanların ve küçükbaş hayvanların Tanrısı.

230. Simoeis vadisi] Simoeis ırmağı: Troya ovasında Skamandros'la birlikte akan bir su: Bugünkü Dümrek çayı.

241. anlatıldığı gibi] "Bir efsaneye göre Zeus Tanrı Leda'ya âşık olmuş ve bir kuğu kuşu biçiminde ona yanaşmış. Leda da bir yumurta yumurtlamış. Yumurtadan iki ikiz çocuk doğmuş: Zeus'un dölleri olan Helena ve Kastor ile Tündareos'un dölleri olan Klütaimestra ile Polüdeukes. (*Mitoloji Sözlüğü.* Azra Erhat. Age. S 211.) Buradaki Kastor ile Polüdeukes, Zeus tarafından sonradan Tanrılık verilerek gökte yıldız konumuna getirilen (Dioskur'lar) erkek kardeşlerdir.(Bkz.139)

258. *bir kişi*] Bu "bir kişi", hükümdardır.

340. Arkadia'lı Kallitso] "En güzel" anlamına gelen Kallitso, Artemis'in av arkadaşıydı. Zeus, onu görür görmez gönül vermiş ve erkeklerle birlikte olmamaya kararlı olduğunu bildiği kıza yanaşabilmek için Artemis kılığına bürünmüştü. Kallitso önce hiç çekinmemiş ama fark ettiğinde de iş işten geçmişti. Kallitso'yu kıskanan Hera, onu ayıya çevirdi.

344. Titanis] Artemis, "Merops'un kızı Titanis'i, güzelliğini kıskandığı için korodan kovarak altın boynuzlu bir dişi geyik şekline sokmuştu.

348. Dardanellerde] Troya'nın bulunduğu bölgede (Dardanel: Çanakkale boğazı)

350. Oinomaos] Menelaos'un atası olan Tantalos-oğlu Pelops, Elis'teki Pisa kentinde kral Oinomaos'un kızını alabilmek için onunla araba yarışına girmiş ve kazanmıştı.

352. Tantalos] Tanrılar, Lidya kralı Tantalos'u ziyarete gittiklerinde, onların Tanrılıklarını sınamak için

Tantalos, oğlunu kızartıp öteki etler arasında sunmuş. Kızını kaybetmenin sıkıntısındaki Demeter, çocuğun bir omuzunu yemekteyken durumu fark eden Zeus engel olmuş, Tanrılar, çocuğun kalan kısımlarını bir kazana koyup canlı çıkarmışlar, ne ki bir omuzunun eksik olduğu görülmüş. Zeus, onun yerine fildişi bir omuz takmış.

"Tantalos da, öteki Anadolu'lu Tanrılar ve kahramanlar gibi Olümpos'luların düzenine aykırı düşen bir din ve efsane çevresinin kişilerindendir. Onlar, ana-erkil bir düzeni, Ana Tanrıçaların egemen olduğu bir dini simgelerler. (Azra Erhat, Mitoloji Sözlüğü, age.) S:308. Ayrıca 99. Dizenin açıklamasıyla da karşılaştırınız.

532. Hekate] "İnsanlara korkunç hayaletler gönderen uğursuz gece Tanrıçası" diye de tanımlanan, Homeros'ta adı bile geçmezken, Hesiodos'un "Theogonia"sında çok önemli bir yer biçilmiş olan bu Tanrıça için Azra Erhat, yaptığı uzun anlatıya: "Olümpos Tanrılarıyla ilişkisi olmayan, hiçbir efsaneye adı karışmamış, kişiliği epey gizemli bir Tanrıçadır", diyerek başlamış (Bkz. Erhat, *Mitoloji Sözlüğü*, age. S.134-135).

560. Ulak] Buradaki bu birinci Ulak (Haberci), Menelaos'un gemi yoldaşlarından, yaşlı bir savaşçıdır. Euripides'in, öbür tragedya yazarlarında düz habercilikten kalan Ulak rollerini de nasıl önemli roller düzeyinde kişileştirip işlediği görülüyor.

575. Hera'nın marifetiydi] İlginç biçimde, "Zavallı Frigya halkı" diyerek, Yunanlılardan da önce Troyalılar'a karşı sorumluluk bildiren yazar, ardından da tüm sorumluluğu Zeus'un karısı Hera'ya yükleyebilmekte.

715. Biliciliğe boşver gitsin] Burada da, biliciliği (kâhinliği) cesurca sorgulayan yazar, gerçi Theonoe'nin biliciliğine ciddî işlevler yükleyerek kendisi çelişkiye düşüyor, ama özelikle "En âlâ bilici: Akıl ve zekâdır" seçeneğini getirmesi, yine de çok önemli görünüyor.

808. Thetis'in kahraman oğlu] Akhilleus.

809. Aias'ın kanının aktığı] Aias'ın, kendi kılıcı ile intihar etmesi (Bkz. Sofokles'in Aias tagedyası)(2).

810. Neleus'un son oğlu] Nestor.

891. Hellas] Yunanistan.

905-907. Replik Theonoe'nin mi, Koro'nun mu?] Kimi metinlerde bu replik koroya verilmiş. Oysa gelen yanıtta "ne senin dizlerine sarılırım" ifadesi bulunduğuna göre, repliğin Theonoe'ye ait olması gerekir.

1073. Troya'lı Kadınlar] "Akha'ların savaşçı akınları sonucu felâkete uğramış Troya'lı kadınlara duyduğum acının", ifadesi, Euripides'in tutumunu yeterince veriyor. (Ayrıca bkz. Yazarın *Troyalı Kadınlar* oyunu)(3).

1084. bir korsan...] Oğlu Palamedes, Odüsseus'un bir hilesi sonucu Akha'lar tarafından taşlanarak öldürülünce bu haksızlığa öfkelenen babası ünlü denizci Nauplios, hıncını Troya seferinden dönen Yunan gemilerini aldatarak alır. Böylece pek çok Yunanlının ölümüne neden olmuştur. (Bkz. *Mitoloji Sözlüğü*, Palamedes ve Nauplios)

1104. Bu ne iş?] Burada da yazar, dikkat edilirse doğrudan Tanrıları (Tanrı kelamı üzerinden) sorgulamakta .

1253. Dağ Tanrıçası] Burada toprak ve bereket Tanrıçası Deme-

ter'in kastedildiği az ileride belirlenecektir. Kaçırılan evlat Persefone ve kaçıran da yeraltı Tanrısı Hades'tir.

1276. ruh yumuşatıcı Tanrıçalar] Kharit'ler: Tanrıların da, insanların da yüreğine neşe ve sevinç serpen Tanrıçalar.

1278. Musalar] Esin perileri.

1288. Kibirle küçümsedin] "Dünyayı kendi güzelliğinden ibaret zanneden" Helena'ya yöneltilen, insanların "halay çekerek dans ettiği", şarkılar söylediği toplu şölenleri "kibirle küçümsediği" yolundaki eleştiri, başlı başına önemli görünüyor.

1363. vasallerine] Kendisine bağımlı olan daha küçük efendilere.

1385. Durgun Deniz Kızı] Galaneia.

1489. Perseus'un limanı] Perseus'un kenti: Argos.

1393. Hyakinthos] Disk atma yarışı yaparlarken, Apollon'un, attığı disk'in gidip boynunu bir çiçek sapı gibi kopardığı yakın dostu. Apollon, onun adına şenlikler düzenlemiş.

1415. Apollon'un kuleleri] Apollon ve Poseidon, Troya surlarını yapıp "ücret almadan" gitmişlerdi,
denir. Apollon, esasen tipik bir Anadolu Tanrısıdır. Bir kez adı grekçe değildir. (Bu konuda Azra Erhat'ın geniş açıklaması için bknz: *Mitoloji Sözlüğü.* Apollon maddesi).

1416. Ulak] İkinci Ulak da, teknedeki Mısırlı savaşçılardan biridir. (Bkz. 560. dize açıklaması.)

(1) Oresteia, Aiskhülos, Çev. Y. Onay, Mitos-Boyut Yay. 2010. İstanbul.
(2) Aias, Sofokles, Çev. Furkan Akderin, Mitos-Boyut Yay. 2009. İst.
(3) Troya'lı Kadınlar, Euripides, Çev. Y. Onay, Mitos-Boyut Yay. 2008. İst.

Mitos-Boyut / ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 1
Persler /Aiskhülos – *Antigone* /Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 2
Bakkhalar / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 3
Kral Oidipus / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 4
Medea / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 5
Troyalı Kadınlar / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 6
Elektra / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 7
Filoktetes / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 8
Aias – Elektra / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 9
Zincire Vurulmuş Prometeus / Aiskhülos

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 10
Oidipus Kolonos'ta – Trakhisli Kadınlar / Sofokles

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 11
Oresteia (Agamennon/Adak Sunucular/Eumenidler) /Aiskhülos

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 12
Antigone / Sofokles

•

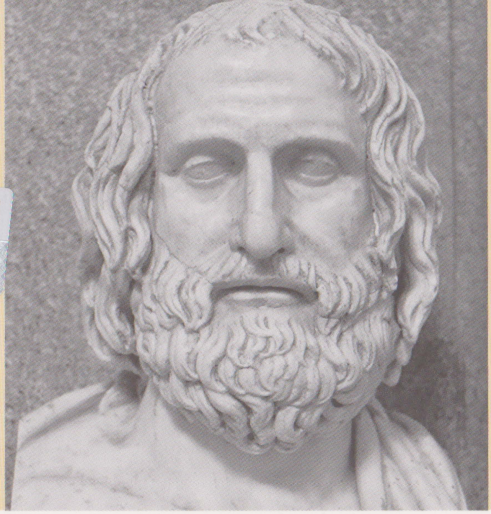
ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 13
Tebai'ye Karşı Yediler / Aiskhülos

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 14
Hekabe / Euripides

•

ESKİ YUNAN TRAGEDYALARI 15
Helena / Euripides

Euripides,
günümüz edebiyat bilimcileri tarafından,
Antik Yunan tragedya yazarları arasında,
kendisine hem küfredilen, hem de ondan vazgeçilemeyen
avangardist bir entelektüel yazar olarak değerlendirilir.
Helena karakteri, Antik Yunan dönemindeki
ünlü Troya Savaşı'nın
çıkışına neden olan kadın olarak bilinmesine karşılık,
Euripides'in ***Helena***'sındaki
Helena karakteri, bu önyargıyı alt üst eden bir nitelik taşır.
Helena oyunu ayrıca,
Yunan tragedyalarının aksine,
mutlu sonla biten bir yapıt olarak da
diğer tragedyalar arasında ayrıcalıklı bir konumdadır.

9 786055 127213

Kapak Tasarımı: Mengü Ertel